

**TAHAP TINGKAH LAKU BULI DI KALANGAN PELAJAR DI SEKOLAH
MENENGAH DAERAH SEMPORNA**

ROZANAH BINTI MADSARAPI

**UNIVERSITI UTARA MALAYSIA
2011**

**TAHAP TINGKAH LAKU BULI DI KALANGAN PELAJAR DI SEKOLAH
MENENGAH DAERAH SEMPORNA**

ROZANAH BINTI MADSARAPI

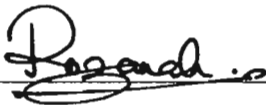
**DISERTASI SARJANA YANG DIKEMUKAKAN KEPADA UUM COLLEGE OF
ARTS AND SCIENCE, UNIVERSITI UTARA MALAYSIA SEBAGAI
SEBAHAGIAN DARIPADA KEPERLUAN UNTUK IJAZAH SARJANA SAINS
(PENGURUSAN PENDIDIKAN)**

**UNIVERSITI UTARA MALAYSIA
2011**

DECLARATION

I hereby declare that the work in this assignment is my own except for quotations and summaries which have been duly acknowledge.

22 JANUARI 2011

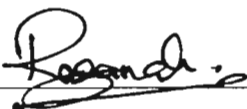
ROZANAH BINTI MADSARAPI

Matric No: 805306

PENGAKUAN

Saya akui karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan dan ringkasan yang tiap-tiap satunya telah saya jelaskan sumbernya.

22 JANUARI 2011

ROZANAH BINTI MADSARAPI

No. Matrik: 805306

**Bidang Pengajian Pendidikan
UUM College of Arts and Sciences
(Universiti Utara Malaysia)**

**PERAKUAN PROJEK SARJANA
(Certification of Masters Project)**

Saya yang bertandatangan di bawah, memperakukan bahawa
(I, the undersigned, certify that)

ROZANAH BINTI MADSARAPI (NO. MATRIK : 805306)

Calon untuk Ijazah **Sarjana Sains (Pengurusan Pendidikan)**
(candidate for the degree of)

telah mengemukakan kertas projek yang bertajuk
(has presented his/her project paper of the following title)

**TAHAP TINGKAH LAKU BULI DI KALANGAN PELAJAR DI SEKOLAH
MENENGAH DAERAH SEMPORNA.**

seperti yang tercatat di muka surat tajuk dan kulit kertas projek boleh diterima dari segi bentuk serta kandungan dan meliputi bidang ilmu dengan memuaskan.
(as it appears on the title page and front cover of project paper is acceptable in form and content and that a satisfactory knowledge of the field is covered by the project paper)

Nama Penyelia : **Mejar Dr. Hj. Yahya Don**
(Name of Supervisor)

Tandatangan :
(Signature)

Tarikh : **28 Februari 2011**
(Date)

KEBENARAN MENGGUNA

Tesis ini diserahkan sebagai memenuhi sebahagian daripada syarat untuk mendapat Ijazah Sarjana Sains (Pengurusan) Universiti Utara Malaysia. Saya bersetuju bahawa kebenaran untuk membuat salinan, keseluruhan atau sebahagian daripadanya, bagi tujuan akademik mestilah mendapat kebenaran daripada penyelia saya, atau semasa ketiadaan beliau, kebenaran tersebut boleh di peroleh daripada Dekan Kolej Sastera dan Sains (CAS) Sebarang penyalinan, penerbitan atau penggunaan ke atas keseluruhan atau sebahagian daripada tesis ini, untuk tujuan pemerolehan kewangan tidak dibenarkan tanpa kebenaran bertulis daripada saya. Di samping itu, pengiktirafan kepada saya dan UUM seharusnya diberikan dalam sebarang kegunaan bahan – bahan yang terdapat dalam tesis ini.

Kebeneran untuk menyalin atau menggunakan tesis ini sama ada sebahagian atau keseluruhannya hendaklah dipohon melalui:

Dekan
Kolej Sastera Dan Sains
Universiti Utara Malaysia
06010 Sintok
Kedah Darul Aman.

PENGHARGAAN

Segala puji bagi Allah SWT yang maha pengasih lagi penyayang. Hanya dengan hidayah dan rahmatNya maka dapat pengkaji menyempurnakan kajian ini.

Ucapan penghargaan dan terima kasih ditujukan kepada Penyelia dan juga selaku Penasihat Akademik iaitu . Mejar Dr. Hj.Yahya Bin Don kerana banyak memberi bimbingan dan tunjuk ajar siang dan malam tanpa jemu sehingga kajian ini dapat di siapkan. Penghargaan juga kepada Dr. John Lawrence selaku pembaca kedua, di atas segala teguran dan panduan yang diberikan.

Ucapan terima kasih kepada Dekan Fakulti Sastera Dan Sains, para pensyarah serta kakitangan di Fakulti Sastera Dan Sains. Ucapan penghargaan ditujukan kepada Kementerian Pendidikan Malaysia, Jabatan Pendidikan Sabah dan Pejabat Pendidikan Daerah, pengetua-pengetua sekolah dan guru-guru kerana kerjasama yang diberikan.

Akhir sekali, penghargaan buat suamiku yang tercinta, Mohd. Zain Hashim, ayah, Hj Madsarapi Hj Mahijalan, buat ibu, Hjh Terpilih Hj. Mansor, adik, Hj. Mohd. Asrif Hj. Madsarapi serta rakan-rakan yang sentiasa memberi sokongan moral; Rusimah Asanullah, Ahmad Hj Olman, Sharmila Abdul Sala, Sitti Salwa Tawakkal dan semua rakan – rakan program Pengurusan Pendidikan Kohort 2,Universiti Utara Malaysia.

ROZANAH BINTI MAD SARAPI

805306

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti tahap tingkah laku buli di sekolah menengah di Daerah Semporna, Sabah. Kajian ini juga bertujuan untuk mengenal pasti jenis-jenis tingkah laku buli dan kekerapannya, punca perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah dan ciri-ciri mangsa buli. Seramai 120 orang pelajar tingkatan 4 dari empat buah sekolah di Daerah semporna telah dipilih berdasarkan persampelan bertujuan. Instrumen kajian yang digunakan dalam kajian ini ialah set soal selidik Indeks Perlakuan Buli Sekolah yang mempunyai nilai kebolehpercayaan $\alpha=0.87$. Statistik deskriptif iaitu kekerapan, peratus, min dan sisihan piawai digunakan untuk menganalisis tahap perlakuan buli, jenis tingkah laku buli dan pengiraan tahap tingkah laku buli di sekolah. Statistik inferensi iaitu analisis ujian-t digunakan untuk menganalisis perbezaan tingkah laku buli melalui aspek jantina. Secara keseluruhannya tahap tingkah laku buli sekolah menengah Daerah Semporna adalah rendah. Kajian mendapati tidak terdapat perbezaan antara tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah antara pelajar lelaki dan pelajar perempuan.

The Level of Bully Among Students of Semporna District Secondary Schools

ABSTRACT

This research is to identify level of bully in Semporna district secondary schools. This research is also to identify types, frequency and causes of bully, among secondary school students as well as bully victims characteristics. The total of 120 form 4 students from 4 different schools in Semporna district were chosen as samples. The instrument used in this research is a set of questionnaires of School Bullying Index which has a value of realibility of $\alpha=0.87$. Descriptive statistic compares frequency, percentage, min and standard deficiency were used to analyse the level of bully cases in school. Statistic of inference, the t – test analysis, is use to analyse the difference of bully based on gender aspects. Overall, the level of bully cases in secondary schools is low. The research had proven that there is no difference in bully neither among boys or girls.

KANDUNGAN

KEBENARAN MERUJUK	i
PENGHARGAAN	ii
ABSTRAK	iii
ABSTRACT	iv
ISI KANDUNGAN	v
SENARAI JADUAL	viii
SENARAI RAJAH	ix

BAB I PENGENALAN

1.1 Pendahuluan	1
1.2 Penyataan Masalah	3
1.3 Objektif Kajian	10
1.4 Persoalan Kajian	11
1.5 Rasional Kajian	11
1.6 Kerangka Kajian	13
1.7 Kepentingan Kajian	14
1.8 Batasan Kajian	16
1.9 Definisi Operasional	17

BAB II TINJAUAN LITERATUR

2.1 Pendahuluan	20
2.2 Definisi Tingkah Laku Buli	21
2.3 Jenis Tingkah Laku Buli	24
2.4 Punca Kejadian Buli	28
2.5 Mangsa Buli	32
2.6 Tahap Perlakuan Buli	34
2.7 Masalah Pelakuan Buli D Sekolah	35

BAB III KAEDAH KAJIAN

3.1 Pendahuluan	38
3.2 Reka Bentuk Kajian	38
3.3 Populasi Dan Persampelan	39
3.4 Alat Ukur Kajian	40
3.5 Kajian Rintis	43
3.6 Proses Pengumpulan Data	45
3.7 Analisis Data	46

BAB IV DAPATAN KAJIAN

4.1 Pendahuluan	48
4.2 Maklumat Demorafi	50
4.3 Analisis Deskriptif Tingkah Laku Buli Fizikal	53
4.4 Analisis Deskriptif Tingkah Laku Buli Verbal	56
4.5 Punca – Punca Tingkah Laku Buli	58
4.6 Ciri – Ciri Mangsa Buli	61
4.7 Perbezaan Tingkah Laku Buli (Jantina)	64

BAB V PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

5.1 Pendahuluan	65
5.2 Jenis Tingkah Laku Buli Yang Kerap Di Kalangan Pelajar	65
5.3 Punca – punca Tingkah Laku Buli Di Kalangan Pelajar	67
5.4 Ciri – Ciri Mangsa Buli	69
5.5 Rumusan Perbezaan Jantina Buli	70
5.6 Cadangan Penambahbaikkan	71
5.7 Cadangan Kajian Akan Datang	76
5.8 Kesimpulan	77

RUJUKAN	78
---------	----

LAMPIRAN A: SOAL SELIDIK KAJIAN

LAMPIRAN B: SURAT KEBENARAN KEMENTERIAN
PELAJARAN MALAYSIA

LAMPIRAN C: SURAT KEBENARAN PELAJARAN NEGERI SABAH

LAMPIRAN D: OUTPUT STATISTIK KAJIAN

SENARAI JADUAL

Jadual	Perkara	Halaman
3.5.1	Ujian Pekali Kajian Rintis	45
3.7.1	Tahap Analisis Min (Skala Tafsir)	47
4.2.1	Maklumat Demografi Responden	49
4.3.1	Kekerapan Tingkah Laku Buli Fizikal	52
4.3.2	Kekerapan Tingkah Laku Buli Verbal	55
4.4.1	Kekerapan Punca Tingkah Laku Buli	58
4.5.1	Kekerapan Ciri Mangsa Buli	61
4.6.1.	Perbezaan Tingkah Laku Buli Mengikut Jantina	63

SENARAI RAJAH

Rajah	Perkara	Halaman
1.1	Kerangka Kajian (Tahap tingkah Laku Buli)	13

BAB I

PENGENALAN

1.1 Pendahuluan

Pelajar merupakan aset bangsa dan negara kerana mereka adalah bakal pemimpin negara pada masa depan. Menyedari hakikat ini, kerajaan telah berusaha memberikan pendidikan yang sewajarnya kepada golongan ini bagi memastikan mereka mendapat ilmu yang berguna dan mempunyai sahsiah yang tinggi. Sebagaimana yang telah ditetapkan di dalam Falsafah Pendidikan Negara, pendidikan di Malaysia adalah satu usaha berterusan ke arah memperkembangkan lagi potensi individu secara menyeluruh dan bersepadu untuk mewujudkan insan yang seimbang dan harmonis dari segi intelek, rohani, emosi, dan jasmani berdasarkan kepada kepercayaan dan kepatuhan kepada Tuhan (Kementerian Pelajaran Malaysia, 2005).

Manakala sekolah merupakan sebuah institusi yang amat penting dalam negara. Di sinilah generasi pemimpin dan peneraju negara di masa hadapan, dididik dan dibentuk. Bukan begitu sahaja, institusi sekolah juga merupakan medan untuk mewujudkan pembentukan jati diri dan patriotisme anak bangsa selain berfungsi sebagai tempat pendidikan akademik dan kemahiran. Fungsi sekolah sebagai sebuah institusi yang membentuk dan mendidik anak bangsa mengikut kehendak dan acuan wawasan negara merupakan satu tugas yang amat mencabar. Semua pihak yang terlibat dalam institusi sekolah seperti pihak kerajaan,

pentadbir, guru, ibubapa dan murid memikul tanggungjawab yang besar dalam menentukan kejayaan generasi anak bangsa di masa hadapan.

Justeru itu, sekolah merupakan rumah kedua pelajar yang berfungsi sebagai pembentuk akademik dan sahsiah pelajar. Akan tetapi, kita sering dikejutkan dengan laporan- laporan akhbar (Harian Metro, 25 Mac 2004; Berita Harian 25 Mac 2004) menunjukkan peningkatan jumlah jenayah juvana yang dilakukan oleh pelajar sekolah seperti pergaduhan, rogol, seks bebas dan buli, telah sedikit sebanyak menjejaskan peranan sekolah sebagai pembentuk jati diri dan pendidikan generasi masa hadapan negara. Ini ditambah lagi dengan kejadian jenayah serta pelanggaran disiplin yang serius terjadi di dalam kawasan sekolah (Utusan Malaysia, 25 Mac 2004). Masalah ini perlu ditangani dengan segera dan sebaik mungkin kerana ia bukan sahaja menjatuhkan imej sekolah sebagai institusi pembentuk jati diri dan pendidikan anak bangsa. Tetapi juga akan memberi impak terhadap sistem kehidupan masyarakat pada masa akan datang. Kebanyakan masalah jenayah di sekolah bermula dengan masalah tingkahlaku buli.

Permasalahan buli di kalangan murid sekolah perlulah ditangani dengan segera. Jika tidak, ianya mungkin menjadi satu masalah besar kepada negara pada masa hadapan. Sesuatu usaha perlulah dilakukan bagi mengenal pasti tahap masalah tingkah laku buli di sekolah supaya satu program pencegahan dapat dijalankan dengan berkesan. Justeru itu, kajian ini bertujuan mengenal pasti tahap tingkah laku buli di sekolah menengah berdasarkan kepada nilai min perlakuan buli di peringkat persekolahan tersebut. Selain itu, kajian juga cuba mengenal pasti jenis-jenis tingkah laku buli yang wujud di kalangan pelajar sekolah menengah serta punca-punca kejadian dan ciri – ciri mangsa bulinya.

1.2 Penyataan Masalah

Buli merupakan satu bentuk penyalahgunaan (abuse). Buli boleh berlaku dalam bentuk langsung (direct) seperti ejekan, ugutan, tekan atau tindakan fizikal. Selain itu, buli juga boleh berlaku dalam bentuk yang tidak langsung yang boleh menyebabkan seseorang pelajar terpinggir dari kawan – kawannya. Menurut Tattum (1988) pula perlakuan buli adalah kehendak atau keinginan untuk mencederakan mangsa tersebut dalam situasi yang tertekan atau stress. Ianya diarahkan kepada individu yang tidak berupaya untuk mempertahankan dirinya di dalam situasi sebenar (Roland, 1993). Perlakuan buli ini terjadi kerana ia didorong oleh beberapa faktor. Olweus (1978), menyatakan faktor keluarga adalah yang paling signifikan berbanding faktor yang lain. Antara faktor lain yang menyebabkan terjadinya perlakuan buli ini adalah faktor diri pelajar, persekolahan, rakan sebaya dan persekitaran.

Laporan akhbar mengenai kes-kes perlanggaran disiplin, keganasan dan buli yang berlaku di sekolah merupakan perkara biasa pada hari ini. Di sekolah-sekolah di Malaysia pula, masalah buli merupakan satu masalah disiplin yang utama pada ketika ini. Surat khabar perdana, Utusan Malaysia keluaran 30 Mac 2004 melaporkan di muka hadapan seorang pelajar tingkatan empat sekolah menengah agama meninggal dunia akibat dibelasah oleh sekumpulan pelajar senior. Berdasarkan rekod polis pula, terdapat lebih 35 kes pelajar sekolah mati atau cedera akibat dibelasah dilaporkan dalam tempoh lima tahun ini iaitu dari 1999 hingga 2003 (Utusan Malaysia, 29 Mac 2004). Kebanyakan kes – kes ini berpunca daripada perbuatan buli.

Sekolah dilihat mampu untuk membentuk, melentur serta membina modal insan berjiwa Malaysia yang bersedia mengharungi cabaran masa depan bangsa dan tanah air. Sebagaimana yang telah dinyatakan dalam Falsafah Pendidikan Negara, pendidikan di Malaysia adalah satu usaha berterusan ke arah memperkembangkan lagi potensi individu secara menyeluruh dan bersepadu untuk mewujudkan insan yang seimbang dan harmonis dari segi intelek, rohani, emosi, dan jasmani berdasarkan kepada kepercayaan dan kepatuhan kepada Tuhan (Kementerian Pelajaran Malaysia, 2005). Sekolah yang berkesan dan efektif adalah sekolah yang berupaya untuk mengekalkan persekitaran yang selamat dan teratur untuk persekitaran pembelajaran (Murphy *et al.*, 1985). Beliau merujuk kepada keupayaan sekolah untuk menyediakan suasana di mana pelajar, guru dan kakitangan sekolah adalah bebas daripada ancaman bahaya yang boleh memudaratkan mereka serta harta benda mereka di sekolah.

Menurut Menteri Pelajaran, Datuk Seri Hishammudin Tun Hussein, masalah buli merupakan satu masalah yang sering berlaku di sekolah-sekolah menengah di Malaysia pada hari ini. Sepanjang tahun 2004 terdapat 1600 orang pelajar terlibat dalam gejala buli (Utusan Malaysia, 9 Julai 2005). Walaupun bilangan pelajar yang terlibat agak kecil iaitu 0.03 peratus daripada jumlah keseluruhan pelajar, gejala buli jika tidak ditangani dengan berkesan akan mendatangkan kesan yang negatif kepada pelajar dan juga institusi sekolah. Kesedaran serta kefahaman yang mendalam tentang tingkah laku buli di sekolah oleh guru dan mereka yang terlibat dalam dunia pendidikan amat perlu dalam usaha mengawal serta mengatasi masalah ini.

Daripada data statistik yang di keluarkan oleh Jabatan Polis Diraja Malaysia, menunjukkan terdapat 3627 kes jenayah yang membabitkan pelajar sekolah pada tahun 2003. Pelajar-pelajar yang terlibat dalam kes tersebut berumur di antara umur 7 hingga 18 tahun (Utusan Malaysia, 25 Mac 2004). Kebanyakan kes-kes jenayah tersebut bermula daripada tingkah laku buli. Pelajar yang bertingkah laku agresif buli cenderung untuk membentuk tingkah laku agresif ganas apabila dewasa kelak.

Jika dilihat dari laporan dan berita yang dipaparkan, masalah buli ini bukanlah masalah yang baru, ia telah wujud sejak beberapa abad yang lalu dan baru saja dikenalpasti sebagai masalah oleh seluruh dunia (Camodeca & Goossens, 2005). Walaupun program pencegahan dilakukan, namun isu ini masih menjadi masalah yang signifikan di sekolah (Rigby, 1997). Menurut Demko (1996), tindakan buli ini akan mengakibatkan masalah kesihatan mental di mana ia akan mempengaruhi kehidupan mangsa buli walaupun telah tamat persekolahannya. Keputusan akademik turut akan terjejas berikutan dengan gangguan mental dan fizikal akibat perbuatan buli. Sekiranya masalah buli ini tidak dibendung, pastinya akan memberi kesan yang buruk kepada perkembangan negara.

Isu kes buli dan gengsterisme di sekolah telah menimbulkan suasana yang tidak selamat di sekolah. Hampir setiap hari, di setiap sekolah, di serata dunia akan menghadapi masalah dalam kes disiplin pelajar-pelajar mereka. Kes yang paling dominan dan popular ialah buli. Di Malaysia, kita menonton sendiri budaya gejala buli berlaku dalam sesebuah komuniti. Justeru itu, gejala seperti ini tidak boleh di biarkan berleluasa dan tidak sepatutnya menjadi budaya yang menunjangi institusi sekolah. Terdapat kajian oleh Farrington (1993) menunjukkan wujud pertalian antara tingkah laku buli dan kenakalan semasa di sekolah

dengan tingkah laku agresif dan ganas semasa dewasa. Tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah bukan sahaja merupakan masalah di negara kita, tetapi ianya juga merupakan masalah di seluruh dunia (Rigby & Slee, 1991; Olweus, 1991, 1993a; Smith & Sharp, 1994). Banyak penyelidik seperti Beale dan Scott (2001); Yoon dan Kerber (2003), mendapati tingkah laku agresif dan buli merupakan satu fenomena tingkah laku yang berlaku secara berleluasan di sekolah pada hari ini.

Tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah telah diselidiki secara serius dan sistematik di negara-negara barat sejak tahun 1970 an lagi. Penyelidikan tentang tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah di negara-negara Scandinavia telah dijalankan oleh Dan Olweus sejak akhir tahun 1970 an (Olweus, 1978). Penyelidikan tentang tingkah laku buli yang dimulai oleh Dan Olweus ini telah mendorong para penyelidik meningkatkan lagi kajian tentang tingkah laku buli di negara-negara barat dan juga di Australia. Laporan daripada penyelidikan-penyelidikan menunjukkan kejadian buli di kalangan pelajar sekolah di negara-negara barat semakin meningkat pada tahun-tahun kebelakangan ini (Olweus, 1978, 1987, 1991, 1993a; Boulton dan Underwood, 1992; Rigby dan Slee 1991; Smith dan Sharp, 1994).

Tingkah laku buli merupakan satu fenomena yang kompleks (Collins, Gerry dan Gary, 2004). Tingkah laku buli boleh ditunjukkan dalam pelbagai bentuk dan cara tanpa mengira jantina. Penyelidik-penyelidik telah mengemukakan pelbagai definisi mengenai tingkah laku buli. Secara umumnya, tingkah laku buli boleh didefinisikan sebagai satu perbuatan negatif oleh seseorang yang lebih kuat atau berkuasa terhadap seseorang yang lain, yang lebih lemah atau kurang berkuasa secara berulang kali. Tingkah laku buli ialah tingkah laku

agresif yang dilakukan secara berulang kali terhadap orang lain secara individu atau secara berkelompok (Olweus, 1993b). Tingkah laku buli merupakan juga satu bentuk interaksi sosial di mana individu yang lebih dominan (pembuli) akan menunjukkan tingkah laku agresif yang cenderung menyebabkan ketidak selesaan kepada individu yang kurang dominan atau lemah (mangsa buli). Menurut Rigby (1996) pula, tingkah laku buli ialah perbuatan menekan atau menindas sama ada secara fizikal atau psikologi oleh seseorang yang lebih berkuasa terhadap seseorang yang tidak berkuasa. Kata kunci yang penting dalam mendefinisikan tingkah laku buli ialah wujudnya ketidak seimbangan kuasa antara pembuli dan mangsa buli. Pembuli lebih berkuasa daripada mangsa buli. Tingkah laku buli berlaku secara berulang kali.

Tingkah laku buli atau perbuatan buli boleh terjadi dalam dua bentuk iaitu bentuk fizikal dan bentuk psikologi. Menurut Olweus (1993b) terdapat tiga jenis tingkah laku buli iaitu fizikal, verbal dan tingkah laku antisosial. Tingkah laku buli fizikal adalah seperti memukul, menarik rambut dan menendang. Tingkah laku buli verbal ialah seperti mengejek, menghina dan mengusik. Tingkah laku buli yang berkaitan dengan tingkah laku anti sosial ialah memulau, mengata, fitnah dan merosakkan harta benda. Tingkah laku buli fizikal dan verbal merujuk kepada tingkah laku buli secara langsung. Tingkah laku buli anti sosial pula merujuk kepada tingkah laku buli secara tidak langsung. Tingkah laku buli dalam bentuk verbal juga merupakan tingkah laku buli berbentuk psikologi. Tingkah laku buli dalam bentuk antisosial juga boleh berlaku dalam bentuk fizikal seperti merosakan harta benda atau dalam bentuk psikologi seperti pemulauan dan fitnah. Tingkah laku agresif buli sama ada dalam bentuk fizikal atau verbal akan menghasilkan kesan yang tidak baik terhadap pelajar dan juga suasana persekolahan.

Tingkah laku buli boleh menyebabkan kecederaan atau ketidak selesaan atau kesakitan ke atas individu terutamanya yang menjadi mangsa buli. Dapatan kajian oleh Rigby (1994) menunjukkan tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah mempunyai hubungan dengan kesihatan mental dan fizikal. Menurut Olweus (1993a), tingkah laku buli akan menyebabkan mangsa buli rasa rendah diri, mempunyai penghargaan sendiri rendah, kemurungan, depressi dan bunuh diri. Hasil kajian mengenai kes buli di kalangan murid-murid sekolah di negara-negara barat mendapati murid yang membuli apabila dewasa kelak kemungkinan besar akan menjadi penjenayah.

Manakala mangsa buli pula cenderung untuk membunuh diri akibat tekanan yang dihadapi. Kebanyakan pembuli mempunyai fizikal yang kuat, bertubuh tegap dan berkuasa. Para pengkaji juga mendapati pembuli mempunyai tahap psikososial yang rendah (Demaray dan Malecki, 2003). Pembuli biasanya lebih agresif, mempunyai fizikal yang lebih kuat dan lebih besar berbanding mangsa. Perlakuan buli di kalangan pelajar lelaki lebih kerap berlaku berbanding pelajar perempuan (Olweus, 1993b). Dapatan kajian oleh sarjana barat menunjukkan bahawa satu daripada sepuluh pelajar sekolah adalah terlibat dalam tingkah laku buli sama ada sebagai pembuli atau mangsa buli (Glover et al., 2000).

Sememangnya tidak di nafikan, kajian tentang tingkahlaku buli di kalangan pelajar sekolah di Malaysia kurang dijalankan. Walaupun begitu, kajian yang dijalankan oleh Noran Fauziah Yaakub (2004) pada tahun 2002 dan 2004, mendapati masalah tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah juga wujud di Malaysia. Dapatan daripada kajian beliau juga menunjukkan pelajar lelaki dan perempuan terlibat dengan tingkah laku buli psikologi seperti ejek, fitnah, pulau dan sisih, dan pelajar lelaki lebih banyak terlibat dengan tingkah

laku buli fizikal seperti menolak, memukul dan menepeleng berbanding pelajar perempuan (Utusan Malaysia, 28 mac 2004). Berdasarkan kepada statistik dan dapatan kajian tersebut disimpulkan bahawa tingkah laku buli merupakan satu masalah disiplin yang serius di sekolah- sekolah pada hari ini. Masalah tingkah laku buli ini jika tak dibendung akan menyumbang kepada kecacatan pembangunan sesebuah negara dan keruntuhan akhlak di kalangan masyarakat Malaysia.

Perlakuan buli merupakan satu masalah disiplin di sekolah menengah dan juga di sekolah rendah di Malaysia pada hari ini. Kajian perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah di daerah Batu Pahat oleh Abdul Latif (2005), mendapati bahawa kekerapan perlakuan buli di kalangan pelajar secara keseluruhannya berada pada tahap sederhana. Tahap perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah di Malaysia perlulah diselidiki bagi mengetahui keadaan sebenar kejadian buli di kalangan pelajar sekolah di Malaysia. Bagaimana tahap perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah diukur merupakan salah satu masalah dalam penyelidikan berkaitan tingkah laku buli di sekolah (Arora, 1999). Satu kemungkinan untuk mengukur tahap perlakuan buli di sekolah ialah dengan menggunakan nilai min tingkah laku pelajar di sekolah.

Punca-punca kejadian buli di kalangan pelajar sekolah menengah dalam kajian ini juga perlu dikenalpasti, begitu juga dengan jenis-jenis tingkah laku buli yang wujud di kalangan pelajar di sekolah-sekolah di negara ini. Justeru, kajian ini akan mengkaji tahap perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah . Tahap perlakuan buli di sekolah didasarkan kepada pengiraan nilai min buli sekolah. Nilai min ini , diperolehi menggunakan senarai semak kehidupan di sekolah yang memberikan data secara langsung berkaitan dengan

kejadian buli dan jenis-jenis tingkah laku buli yang terjadi dikalangan pelajar sekolah berdasarkan kepada apa yang dilaporkan oleh pelajar itu sendiri (Arora, 1999).

1.3 Objektif Kajian

Secara umumnya, kajian ini bertujuan untuk melihat tingkah laku buli di kalangan pelajar di Daerah Semporna.

Objektif khusus kajian ini adalah:

1. Untuk meneliti jenis tingkah laku buli yang kerap berlaku di kalangan pelajar samada jenis fizikal dan verbal di sekolah menengah Daerah Semporna.
2. Untuk meneliti punca-punca kejadian buli di kalangan pelajar sekolah Menengah Daerah Semporna.
3. Untuk meneliti ciri-ciri mangsa buli di kalangan pelajar sekolah menengah Daerah Semporna.
4. Untuk meneliti perbezaan antara tingkah laku buli (fizikal, verbal dan antisosial) di kalangan pelajar sekolah menengah.

1.4 Persoalan Kajian

Kajian ini akan menjawab persoalan-persoalan berikut;

1. Adakah jenis tingkah laku buli yang kerap terjadi di kalangan pelajar lelaki dan perempuan di sekolah menengah di Daerah Semporna ?
2. Apakah punca-punca kejadian buli di sekolah menengah di Daerah Semporna?
3. Apakah ciri-ciri mangsa buli di sekolah menengah di Daerah Semporna?
4. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan antara tingkahlaku buli (fizikal, verbal, antisosial dan keseluruhan) di kalangan pelajar lelaki dan perempuan di sekolah menengah Daerah Semporna?

1.5 Rasional Kajian

Masalah buli di Malaysia merupakan masalah yang berkemungkinan menyebabkan keruntuhan institusi sekolah pada hari ini. Sering kita dikejutkan dengan pelbagai berita daripada media suratkhbar dan paparan di kaca TV, setiap minggu bahkan setiap hari kita mendengar laporan tindakan buli di kalangan pelajar semakin menjadi – jadi. Masalah tingkah laku buli akan memberi kesan kepada peranan sekolah sebagai pembentuk jati diri dan pendidik anak bangsa. Masalah ini juga membawa kesan yang mendalam terhadap perkembangan pelajar itu sendiri baik dari segi perkembangan intelek dan jasmani serta

perkembangan rohani dan emosi. Tingkah laku buli akan memberi kesan kepada kedua-dua pihak yang terlibat iaitu pembuli dan mangsa buli.

Masalah tingkah laku buli juga akan menyebabkan pelajar terutama sekali yang menjadi mangsa buli merasakan bahawa sekolah bukan lagi merupakan satu tempat yang selamat. Begitu juga dengan ibu bapa yang merasa ragu tentang keselamatan anak mereka di sekolah. Pihak sekolah dan guru pula perlu berperanan sebagai pengawas dan penguat kuasa selain daripada tugas mendidik (Utusan Malaysia, 28 Mac 2004). Berdasarkan kenyataan di atas, masalah tingkah laku buli di sekolah baik sekolah menengah atau pun di sekolah rendah perlulah diberi perhatian serius dan ditangani dengan segera.

Melalui kajian ini, penyelidik cuba mengenal pasti Tahap Tingkah Laku Buli Sekolah. Di samping mengenalpasti tahap pelakuan buli di sekolah, penyelidik juga cuba mengenalpasti jenis-jenis tingkah laku buli dan kekerapan kejadiannya serta punca-punca kejadian buli di peringkat persekolahan menengah, dan bagaimana ciri pelajar yang menjadi sasaran pembuli. Ini penting untuk mendapatkan satu gambaran menyeluruh tentang masalah tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah dan ini dapat memberi lebih kefahaman tentang masalah tingkah laku buli di sekolah menengah kepada semua pihak yang terlibat dengan sekolah seperti pengurus sekolah, guru-guru, ibu bapa dan pelajar sendiri. Gambaran dan kefahaman yang lebih menyeluruh perlu supaya program-program intervensi dapat dirancang serta dilaksanakan dengan berkesan oleh pihak sekolah dan juga pihak-pihak yang berkaitan seperti persatuan ibu bapa dan guru (PIBG), badan-badan bukan kerajaan dan pertubuhan - pertubuhan belia.

Teori Pembelajaran Sosial telah digunakan dalam menjelaskan fenomena kejadian buli di kalangan pelajar sekolah. Ini kerana secara keseluruhan perlakuan buli merupakan satu bentuk interaksi sosial (Verlinden et al., 2000). Kejadian buli banyak di cetus akibat daripada peniruan dan pemerhatian terhadap tingkah laku orang lain. Pelajar yang mulanya menjadi pemerhati terhadap pelakuan buli, kemudian akan turut terlibat sebagai pembuli. Mengikut Olweus (1978), mengapa pemerhati kejadian buli, turut membuli ialah kerana peniruan. Mangsa buli pula akan bertukar menjadi pembuli akibat daripada peniruan juga. Owens dan rakan-rakan (2001) menyatakan bahawa penggunaan teori pembelajaran sosial dirasakan sesuai kerana tingkah laku buli juga adalah akibat daripada interaksi sosial. Peniruan dan pemerhatian terhadap tingkah laku rakan sebaya akan menentukan jenis-jenis pelakuan buli. Mereka akan cenderung melakukan perkara yang sama supaya dapat diterima oleh rakan sebaya.

1.7 Kepentingan Kajian

Kajian ini akan dapat memberikan satu gambaran yang umum tentang tahap tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah. Penggunaan nilai min tingkah laku buli di sekolah untuk menentukan tahap tingkah laku buli di sekolah merupakan satu cara untuk mengesan tinggi atau rendah tahap tingkah laku buli di sekolah boleh ditentukan. Dapatan daripada kajian ini juga akan dapat menjelaskan lagi tentang tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah terutama dari segi jenis-jenis tingkah laku buli, kekerapan kejadian tingkah laku buli dan perbezaan di antara jenis tingkah laku buli yang dialami oleh pelajar lelaki dan perempuan di sekolah menengah. Selain itu kajian ini juga untuk melihat perbezaan jenis tingkah laku buli yang berlaku di sekolah menengah luar bandar. Kajian

ini juga akan memberi maklumat yang baru berkenaan tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah di Malaysia .

Dapatan daripada kajian ini akan dapat digunakan oleh pihak Kementerian Pendidikan, Jabatan Pendidikan Negeri dan Sekolah dalam mengukur tahap tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah di Malaysia. Data-data yang diperolehi seperti min tahap tingkah laku buli sekolah, jenis-jenis tingkah laku buli yang kerap berlaku di sekolah, punca- punca kejadian buli dan ciri-ciri mangsa buli, boleh digunakan dalam perancangan program-program intervensi, pencegahan dan penyelesaian masalah tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah. Dapatan kajian ini juga akan dapat digunakan sebagai garis panduan serta asas kepada pembentukan polisi bagi menangani dan mencegah tingkah laku buli di sekolah seperti polisi antibuli.

Para guru yang terlibat secara langsung dengan tingkah laku pelajar di kelas, akan mendapat faedah daripada dapatan kajian ini. Dapatan kajian ini akan dapat membantu guru untuk mengatasi dan mencegah masalah buli yang berlaku di kelas atau di sekolah. Ianya juga akan membekalkan maklumat-maklumat yang baru berkenaan tingkah laku buli yang boleh digunakan oleh guru bagi menangani masalah buli yang berlaku di kelas mereka. Pihak-pihak lain yang berkaitan dengan pelajar sekolah seperti ibu bapa dan masyarakat serta pertubuhan-pertubuhan bukan kerajaan seperti PIBG, pertubuhan belia, kesatuan guru dan pertubuhan kemasyarakatan boleh memperoleh faedah daripada dapatan kajian ini dalam usaha merancang program kemasyarakatan ke arah masyarakat yang berbudi bahasa dan cemerlang.

1.8 Batasan Kajian

Kajian ini adalah terhad kepada objektif dan persoalan yang dinyatakan di bahagian 1.3 dan bahagian 1.4 di atas.

Aspek-aspek yang menjadi persoalan dalam kajian ini seperti tahap tingkah laku buli sekolah, kekerapan tingkah laku buli, jenis tingkah laku buli, punca-punca kejadian buli dan mangsa buli adalah terbatas kepada apa yang didefinisi secara operasional dalam kajian ini sahaja. Kesemua elemen kajian ini, adalah diukur menggunakan soal selidik laporan sendiri penyelidik.

Dapatan kajian ini juga adalah terbatas kepada penggunaan sampel pelajar sekolah menengah di Daerah Semporna sahaja. Kajian juga terbatas kepada kaedah pensampelan yang digunakan iaitu kaedah persampelan bertujuan. Pemilihan sampel sekolah terbatas kepada empat buah sekolah dan hanya melibatkan soalan – soalan seperti seperti tahap perlakuan buli, jenis perlakuan buli, punca perlakuan dan ciri-ciri mangsa buli yang digunakan dalam analisis bagi menjawab persoalan kajian adalah terhad kepada apa yang dinyatakan dalam kajian ini sahaja. Faktor-Faktor lain seperti pengaruh media yang tidak dinyatakan dalam kajian ini adalah tidak dikaji.

Dapatan kajian ini juga amat bergantung pada kejujuran pelajar-pelajar yang terpilih sebagai responden dalam memberikan jawapan tepat dan benar kepada soal selidik yang dikemukakan.

1.9 Definisi Operasional

Definisi operasional berikut adalah dalam konteks kajian ini sahaja.

1.9.1 Tingkah laku Buli

Tingkah laku buli merupakan satu bentuk tingkah laku agresif (Smith dan Sharp, 1994). Menurut Olweus (1993) tingkah laku buli adalah tingkah laku agresif yang dilakukan secara berulang kali terhadap orang lain secara individu atau berkumpulan. Tingkah laku agresif boleh jadi dalam bentuk fizikal atau lisan yang boleh menyebabkan kecederaan atau ketidak selesaan atau kesakitan ke atas individu lain iaitu mangsa buli. Tingkah laku buli termasuklah tindakan –tindakan seperti mengejek, pemulauan dan memukul (Olweus, 1991; Rigby, 1997; Thompson dan Sharp, 1998).

Dalam kajian ini tingkah laku buli adalah merujuk kepada tingkah laku atau perbuatan negatif sama ada secara fizikal atau lisan atau secara psikologi yang dilakukan oleh seseorang yang lebih berupaya terhadap seseorang yang kurang upaya atau yang tidak upaya secara berulang kali. Contohnya, seperti mengejek, ugutan dan memukul.

1.9.2 Jenis Tingkah laku buli

Menurut Olweus (1993) terdapat tiga jenis tingkah laku buli iaitu fizikal ,verbal dan tingkah laku anti sosial. Smith dan Sharp (1994) pula mengelaskan tingkah laku buli kepada tiga jenis iaitu fizikal, verbal dan tidak langsung. Penyelidik dalam kajian ini

merujuk jenis tingkah laku buli adalah jenis-jenis tingkah laku buli seperti mana didefinisikan oleh Olweus (1993a) iaitu fizikal, verbal dan anti sosial. Tingkah laku buli fizikal merujuk kepada tingkah laku yang berbentuk fizikal seperti memukul, menendang, mencederakan, menolak, menarik rambut, mengambil barang kepunyaan orang lain dan sebagainya (Olweus, 1993; Smith dan Sharp, 1994).

Tingkah laku buli verbal adalah tingkah laku seperti panggilan nama, mengejek, mengusik dan mencemuh berulang kali, menghina dan melabel kaum (Smith dan Sharp, 1994; Salmivalli, 2001). Tingkah laku buli antisosial termasuklah tingkah laku buli tidak langsung seperti menyebarkan fitnah, gosip, penyisihan sosial, pemulauan dan merosakkan harta benda secara berulang kali (Olweus, 1993a; Smith dan Sharp, 1994; Rigby, 2001).

1.9.3 Punca kejadian buli

Menurut Kamus Dewan (2002), punca bermaksud sebab. Dalam kajian ini punca kejadian buli ialah sebab-sebab atau faktor penyebab kepada berlakunya tingkah laku atau kejadian buli.

1.9.4 Mangsa buli

Perlakuan buli merupakan juga satu bentuk interaksi sosial dimana individu yang lebih dominan (pembuli) akan menunjukkan tingkah laku agresif yang cenderung menyebabkan ketidakselesaan kepada individu yang kurang dominan atau lemah (mangsa buli) (Olewus,

1978). Mangsa ialah seseorang yang menjadi sasaran terhadap pelbagai tingkah laku agresif (Salmivalli, 2001) Mangsa buli dalam kajian ini bermaksud orang yang dibuli. Iaitu orang yang menerima akibat atau kesan langsung daripada perbuatan atau tingkah laku buli.

1.9.5 Ciri-ciri mangsa buli

Ciri-ciri mangsa buli ialah sifat-sifat mangsa buli sama ada dari aspek fizikal atau psikologi (Dake et al., 2003). Ciri-ciri fizikal seperti saiz badan, lemah, tidak aktif bersukan dan mempunyai kecacatan fizikal. Ciri-ciri psikologi pula seperti kurang popular, bersendirian, tidak yakin pada diri dan pasif.

1.9.6 Tahap tingkah laku buli sekolah

Tahap tingkah laku buli sekolah diukur berdasarkan nilai min tingkah laku buli di sekolah . Dalam kajian ini, tahap tingkah laku buli sekolah adalah gambaran keadaan tingkah laku di sekolah berdasarkan kepada indeks tingkah laku buli sekolah, yang dikira daripada perspektif pelajar yang dilapor menggunakan senarai semak kehidupan di sekolah yang diubahsuai daripada 'life in school' checklist (Arora dan Thompson, 1987). Indeks tingkah laku buli sekolah yang tinggi menunjukkan tahap tingkah laku buli sekolah yang tinggi dan indeks tingkah laku buli sekolah yang rendah menunjukkan tahap tingkah laku buli sekolah yang rendah (Arora, 1999).

BAB II

TINJAUAN LITERATUR

2.1 Pendahuluan

Institusi Sekolah merupakan medan ilmu akademik dan akhlak pelajar – pelajar. Senario pendidikan hari ini di selaput oleh masalah disiplin yang tidak terkawal. Antara yang dimaksudkan adalah seperti masalah tingkah laku antisosial yang membawa kepada kejadian keganasan di kawasan sekolah (Fortin, L.,2003). Masalah ini semakin berleluasa dan meningkat ke tahap yang membimbangkan berikutan berlakunya beberapa kes buli sejak kebelakangan ini. Akhbar-akhbar tempatan turut memaparkan pelbagai kes mengenai kemerosotan akhlak di kalangan pelajar. Bermula dengan kes Sherman Mohd Jaafar, berusia 14 tahun, mengalami kecederaan parah di tengkuk serta belakang badan selepas dibelasah oleh lima seniornya di asrama sebuah sekolah menengah di Tumpat, Kelantan. Kemudian pada 8 Ogos 2005, seorang pelajar tingkatan tiga sebuah sekolah menengah di Bandar Bukit Besi, Dungun, Terengganu, Mohd Rizuan Mohd Hashim, berusia 15 tahun dibuli oleh lima orang pelajar setingkatannya hingga cedera di beberapa bahagian badan (Berita Harian, 23 Ogos 2005).

Gejala buli di kalangan pelajar sekolah merupakan satu fenomena global yang telah berleluasa di Malaysia. Ianya bukan satu perkara baru di kalangan masyarakat. Selain Negara Malaysia, beberapa buah negara maju seperti di Amerika Syarikat, England, Jepun

dan Australia juga mengalami fenomena yang sama. Buli adalah satu perlakuan ganas dan menyakitkan yang dilakukan oleh individu atau kelompok yang lebih kuat kepada golongan yang lebih lemah. Ianya tidak sama seperti pergaduhan dua pihak yang sama kuat. Buli biasanya berlaku berulang kali dan dianggap menyeronokkan bagi pihak pembuli. Bab ini akan menyorot penulisan dan juga kajian lepas berkaitan dengan tingkah laku buli dan teori-teori yang berkenaan yang akan membantu penyelidik dalam pembentukan kerangka kajian bagi mengkaji tahap tingkah laku buli di sekolah menengah.

2.2 Definisi tingkah laku buli

Apakah yang dimaksudkan dengan istilah tingkah laku buli? Tingkah laku buli merupakan satu fenomena yang kompleks (Collins et al., 2004). Isu salah laku buli sememangnya mendapat perhatian dari pelbagai pihak. Ramai pakar – pakar dalam bidang pendidikan dan psikologi yang menjalankan kajian tindakan tentang isu ini. Kejadian buli sentiasa berlaku di sekolah, namun kajian secara meluas telah bermula pada abad ke 20. Tingkah laku buli boleh ditunjukkan dalam pelbagai bentuk dan cara tanpa mengira jantina. Terdapat pelbagai definisi tentang perlakuan buli diberikan oleh para sarjana. Bagi masyarakat Melayu, panggilan nama atau gelaran yang tidak baik misalnya bukan satu perlakuan buli, sebaliknya sebagai perlakuan yang bersifat gurauan.

Definisi perlakuan buli yang paling banyak diterima pakai oleh para sarjana ialah definisi perlakuan buli yang diberikan oleh Olweus (1993a) yang mengatakan perlakuan buli ialah tingkah laku agresif yang dilakukan secara berulang kali terhadap orang lain secara individu atau secara berkumpulan. Perlakuan buli merupakan juga satu bentuk interaksi

sosial dimana individu yang lebih dominan (pembuli) akan menunjukkan tingkah laku agresif yang cenderung menyebabkan ketidak selesaian kepada individu yang kurang dominan atau lemah (mangsa buli). Menurut Rigby (1996) pula, tingkah laku buli ialah perbuatan menekan atau menindas sama ada secara fizikal atau psikologi oleh seseorang yang lebih berkuasa terhadap seseorang yang tidak berkuasa. Apa yang penting dalam mendefinisikan pelakuan buli ialah wujudnya ketidakimbangan kuasa antara pembuli dan mangsa buli. Pembuli lebih berkuasa daripada mangsa buli. Dalam kes buli tidak ada tindak balas daripada mangsa buli ketika kejadian buli. Jika ada tindak balas ketika kejadian buli, makaimbangan kuasa antara pembuli dan mangsa buli wujud. Dan keadaan ini tidak lagi dikelaskan sebagai kejadian buli atau pelakuan buli.

Menurut James Ang Jiat Eng (2008), Pelakuan Buli adalah antara perbuatan – perbuatan yang di larang secara nyata. Dalam buku panduan bagi ibu bapa Mengenai Disiplin Murid – Murid Sekolah (1982)mengkategorikan perbuatan – perbuatan melanggar peraturan ada lima kategori. Tingkah laku buli di kategorikan pada kumpulan satu iaitu kumpulan tingkah laku jenayah yang melibatkan tingkahlaku peras ugut, memukul guru, pengawas atau murid lain dan menjadi anggota gangster. Satu lagi kategori adalah kategori ketiga, iaitu tingkahlaku buli antisosial dan verbal seperti mempersendakan, membuat bising , mengganggu dalam kelas, merosak harta benda sekolah, biadab dengan guru dan bergaduh. Dan perbuatan ini di kategorikan dalam jenis kesalahan berat. (Surat Pekeliling Ikhtisas Bil. 7/ 2003).

Buli pada dasarnya adalah penyalahgunaan kuasa. Ia adalah operasi psikologikal atau fizikal yang berulang-ulang terhadap individu yang lemah oleh individu atau kumpulan yang lebih berkuasa (Rigby, 1996). Ia adalah kehendak atau keinginan untuk mencederakan seseorang dan meletakkan mangsa tersebut dalam situasi yang tertekan atau stress (Tattum, 1988). Ianya diarahkan kepada individu yang tidak berupaya untuk mempertahankan dirinya di dalam situasi sebenar (Roland, 1993). Arora dan Thompson(1987), dalam kajian mengenai tingkah laku buli di sekolah-sekolah di Britain melaporkan bahawa pelakuan buli adalah menuju keberhasilan atau memelihara kekuasaan sosial melalui pelakuan agresif secara terbuka yang terjadi kerana mangsa tidak mempunyai kapasiti atau keupayaan atau ketrampilan yang cukup untuk berintegrasi dengan kelompok sebaya mereka. Penyelidik di Amerika seperti Hoover dan rakan (1993) mendefinisikan pelakuan buli sebagai penyalahgunaan fizikal atau psikologi dari suatu individu oleh satu atau sekompok individu lain.

Definisi perlakuan buli yang diberikan oleh undang-undang Britain ialah suatu keganasan fizikal atau psikologi yang sudah terjadi dalam satu jangka masa yang lama, yang dilakukan oleh seseorang atau satu kumpulan individu lain yang tidak mampu mempertahankan dirinya. Perbuatan ini merupakan perbuatan yang disedari dan untuk menyakiti, mengancam atau menakutkan individu itu atau meletakkannya di bawah tekanan (Heald, 1994) Kajian-kajian terkini mengenai perlakuan buli pula mendefinisikan perlakuan buli sebagai sebahagian atau sub set daripada tingkah laku agresif, yang mempunyai keupayaan menyebabkan kesakitan secara fizikal atau secara psikologi ataupun kedua-duanya. Tingkah laku buli merupakan satu bentuk tingkah laku agresif (Smith dan Sharp, 1994). Apa yang penting dalam mendefinisikan tingkah laku buli ialah tidak wujud imbalan

kuasa di antara pembuli dan mangsa buli serta ianya berlaku secara berulang kali. Pembuli lebih berkuasa daripada mangsa buli. Tingkah laku buli tidak boleh digunakan untuk merujuk kepada konflik antara dua pelajar (Dake et al., 2003) seperti bergaduh atau bertumbuk.

Kebanyakan pembuli mempunyai fizikal yang kuat, bertubuh tegap dan berkuasa. Para pengkaji juga mendapati pembuli mempunyai tahap psikososial yang rendah (Demaray M. K. dan Malecki C. K., 2003). Pembuli biasanya lebih agresif, mempunyai fizikal yang lebih kuat dan lebih besar berbanding mangsa. Pembuli juga di katakan terdiri daripada pelajar menengah atas iaitu tingkatan 4,5 dan 6. Melibatkan sekumpulan pelajar yang biasanya usia mereka adalah sebaya. Secara umumnya, pelakuan buli bolehlah didefinisikan sebagai satu perbuatan negatif oleh seseorang yang lebih kuat atau berkuasa terhadap seseorang yang lain, yang lebih lemah atau kurang berkuasa secara berulang kali.

2.3 Jenis Tingkah laku Buli

Tingkah laku buli terbahagi kepada tiga jenis yang utama iaitu tingkah laku buli fizikal, verbal dan sosial. Ianya di kategorikan kepada dua kategori tingkah laku buli iaitu secara langsung dan tidak langsung. (Olweus, 1993; Rozz, 1998) Tingkah laku buli secara langsung melibatkan jenis tingkah laku buli fizikal yang melibatkan tindakan agresif berbanding kategori tingkah laku buli verbal dan anti sosial yang secara tidak langsung dan lebih lembut, adalah mirip kepada pengucapan lisan. Tingkah laku buli secara fizikal melibatkan kemudaratan kepada tubuh badan ataupun harta benda mangsa buli (Olweus 1993, Twenlow, 2000). Antara jenis tingkah laku buli fizikal yang sering di lakukan pelajar

ialah seperti memukul, menolak, menendang ataupun menampar. Implikasi tingkah laku ini biasanya tidak serius kerana pembuli lazimnya hanya berniat memalukan mangsa buli.

Tingkah laku buli verbal pula melibatkan kemudaratan pada kadar penghargaan sendiri mangsa buli. Pembuli verbal lazimnya menggunakan panggilan nama, cercaan, penghinaan, dan cemuhan untuk memalukan mangsa berulang kali. Mangsa buli akan berasa kurang senang dan tertekan manakala pembuli menganggap tingkah laku berkenaan satu gurauan. Manakala tingkah laku buli sosial merujuk kepada hubungan manipulasi sosial yang boleh mendatangkan kemudaratan penerimaan seseorang oleh kumpulan atau rakan – rakan (Crick dan Bigbee, 1998, Olweus, 1993, Owens et al. 2001) Pembuli sosial cuba menyakinkan rakan sebaya mereka agar menolak, menyingkirkan individu tertentu daripada kumpulan atau hubungan sosial. Tingkah laku buli termasuklah serangan fizikal seperti tumbuk, tendang dan tolak; serangan verbal seperti cemuhan, hinaan, panggilan nama, ejekan dan ugutan dan serangan psikologi seperti pemulauan, dan memanipulasikan hubungan sosial (Connel dan Farrington, 1996; Espelage et al., 2000).

Jenis-jenis Pelakuan Buli

- Verbal fizikal
- Langsung ejakan serangan fizikal
- Deraan secara verbal
- Tidak menyebarkan fitnah/gossip merosakan harta benda
- Langsung memperkecil-kecilkan memulaukan, penyisihan

Sumber: Elliott M., *Bullying 3rd ed.*, Pearson Education, 2002

Smith dan Sharp (1994) melaporkan, jenis perlakuan buli yang lazimnya dilaporkan oleh pelajar-pelajar sekolah di United Kingdom , adalah panggilan nama, diikuti dengan dipukul, diugut dan penyebaran gosip atau fitnah. Kajian Lagerspetz, Bjorqvist dan Peltonen (1988) pula menunjukkan bahawa remaja perempuan lazimnya menggunakan kaedah buli secara tidak langsung seperti penyebaran fitnah, penyisihan dan pemencilan untuk membuli rakan-rakan mereka. Kajian yang dijalankan oleh Dawkins (1995), berkaitan perlakuan buli di sekolah -sekolah di Australia mendapati bahawa jenis perlakuan buli yang lazimnya dilaporkan oleh para pelajar adalah mencemuh dan panggilan nama. Jenis perlakuan buli yang paling kerap dilaporkan adalah mencemuh dan panggilan nama, diikuti oleh memukul dan menyepak, dan ancaman-ancaman lain (Stephenson dan Smith, 1989; Sharp dan Smith, 1991; Hoover et al., 1992; Zindi, 1994).

Manakala gangguan verbal merupakan bentuk perlakuan buli yang paling biasa di kalangan pelajar lelaki dan pelajar wanita. Olweus (1991), melihat bahawa pelajar lelaki secara umumnya lebih ganas dalam perlakuan buli berbanding dengan pelajar wanita. Pelajar wanita dilihat lebih menggunakan gangguan-gangguan yang berbentuk tidak langsung atau antisosial seperti penyebaran gosip, humour dan manipulasi persahabatan. Crozier dan Skliopidou (2002), telah menjalankan kajian berkaitan koleksi panggilan nama dan nama samaran semasa bersekolah. Seramai 220 responden dewasa telah diminta menjawab soal selidik berkaitan panggilan nama dan nama samaran ketika mereka bersekolah. 141 responden melaporkan panggilan nama yang menyakitkan telah diberi kepada mereka dan menerangkan cara mereka menangani masalah tersebut sama ada bertindak menentang kembali secara verbal atau bertindak dengan tidak memperdulikan atau menghiraukan panggilan tersebut.

Mereka juga melaporkan bahawa terdapat perkaitan yang kuat antara panggilan nama dengan perlakuan buli secara fizikal dan pengalaman tersebut merupakan pengalaman yang negatif atau menyakitkan. Kandungan biasa nama-nama panggilan banyak dirujuk kepada penampilan fizikal, mempermainkan nama seseorang dengan merujuk kepada nama binatang dan mencemuh. Buli di kalangan pelajar perempuan biasanya melibatkan ejekan dari segi fizikal. Contohnya, jika seorang pelajar perempuan tersebut berbadan gemuk, kulitnya gelap, mereka akan menjadi bahan ejekan. Kajian Boulton , Trueman dan Flemington (2002) mendapati bahawa serangan verbal secara langsung merupakan jenis perlakuan buli yang paling kerap dilaporkan manakala mencuri merupakan jenis perlakuan buli yang paling kurang dilaporkan.

Murid tahun 6 adalah yang paling kurang melaporkan bahawa mereka melakukan perlakuan buli sejak beberapa minggu kebelakangan berbanding murid-murid yang lain. Tidak wujud perbezaan jantina yang signifikan dalam penilaian kajian ini. Hampir kebanyakan murid - murid menganggap bahawa enam jenis tingkah laku yang dianggap perlakuan buli oleh penyelidik itu betul dan sebahagian kecil lagi menganggapnya bukan. Ireland (2002), telah menjalankan kajian perbandingan perlakuan buli di kalangan remaja dan pesalah juvana. Remaja dilihat mempunyai kekerapan perlakuan buli yang tinggi berbanding pesalah juvana. Remaja juga didapati lebih signifikan terlibat dalam perlakuan buli secara fizikal, psikologikal atau verbal dan keseluruhan bentuk perlakuan buli secara langsung berbanding dengan pesalah juvana.

Secara umumnya perlakuan buli lebih cenderung berlaku di kalangan pelajar lelaki, sama ada secara individu atau berkumpulan (O'Moore dan Hillery, 1989; Hazler, Hoover, dan Oliver, 1991; Hoover, Oliver, dan Thomson, 1993). Namun menurut Roberts (1988), perlakuan buli di kalangan pelajar juga wanita tidak harus diketepikan malah ada yang merasakan bahawa kekerapan perlakuan buli di kalangan pelajar-pelajar ini semakin meningkat. Pembuli biasanya lebih agresif, mempunyai fizikal yang lebih kuat dan lebih besar berbanding mangsa. Tingkah laku buli di kalangan pelajar lelaki lebih kerap berlaku berbanding pelajar perempuan (Olweus:1993).

2.4 Punca kejadian buli

Perlakuan buli merupakan tingkah laku yang kompleks. Kanak-kanak tidak dilahirkan sebagai pembuli. Tingkah laku buli juga tidak diajar secara langsung kepada kanak-kanak. Terdapat pelbagai faktor yang mempengaruhi seseorang kanak-kanak membuli. Faktor-faktor ini termasuklah faktor biologi dan perangai, pengaruh keluarga, rakan dan persekitaran. Kajian-kajian semasa mendapati bahawa faktor-faktor percampuran individu, sosial, risiko persekitaran dan perlindungan berinteraksi untuk menentukan etiologi perlakuan buli (Espelage et al., 2000; Verlinden, Herson dan Thomas, 2000). Kanak-kanak yang sering menjadi mangsa buli lazimnya akan menonjolkan ciri – ciri tingkah laku dalaman seperti bersikap pasif, sensitif, pendiam, lemah dan tidak akan bertindak balas sekiranya diserang atau diganggu (Nansel et al, 2001).

Secara umumnya kanak-kanak ini kurang berkeyakinan. Mereka mempunyai esteem sendiri yang rendah dan sering menganggap diri mereka sebagai individu yang tidak

kompeten, tertekan dan sentiasa dalam kebimbangan. Beberapa kajian yang telah dijalankan menunjukkan bahawa pembuli mungkin berasal daripada mangsa yang pernah mengalami perlakuan ganas atau deraan (Loeber dan Hay, 1997; Verlinden, Herson dan Thomas, 2000).

Tindakan mereka membuli adalah bertujuan untuk membalas dendam. Pembuli-pembuli juga cenderung untuk menganggap bahawa dirinya sentiasa diancam dan dalam bahaya. Mereka akan bertindak menyerang sebelum diserang sebagai justifikasi dan sokongan terhadap tingkah laku agresif yang telah dilakukan. Pembuli-pembuli lazimnya adalah terdiri daripada mereka yang secara fizikalnya kuat dengan esteem sendiri yang baik dan berkembang. Mereka tidak mempunyai rasa tanggung jawab terhadap tindakan yang telah mereka lakukan, sering berasa ingin mengawal dan mendominasi serta tidak mampu memahami dan menghargai orang lain (Twemlow, 2000).

Latar belakang keluarga memainkan peranan yang penting dalam membentuk tret perlakuan buli. Ibu bapa yang sering bertelagah cenderung untuk mempunyai anak-anak yang mempunyai risiko untuk menjadi lebih agresif. Penggunaan kekerasan dan tindakan-tindakan yang keterlaluan dalam usaha untuk mendisiplinkan kanak-kanak oleh ibu bapa, penjaga dan guru secara tidak langsung boleh menggalakkan perlakuan buli di kalangan kanak-kanak (Stevens et al., 2002). Kajian Dr. Noran Fauziah Yaakub (2005) , mendapati kebanyakan mereka yang terlibat dengan gejala buli ini tidak mempunyai hubungan kekeluargaan yang kukuh dengan ibu bapa dan ramai di kalangan mereka yang datang dari keluarga yang tidak mengambil berat pendidikan agama.

Kanak-kanak yang kurang mendapat kasih sayang, didikan yang sempurna dan pengukuhan positif lazimnya akan menjadi pembuli. Mereka akan menjadi kanak-kanak yang bersikap pmarah dan lebih agresif berbanding kanak-kanak lain yang sebaya. Tindakan ahli keluarga yang secara keterlaluan mendera sama ada secara verbal atau fizikal akan mengajar kanak-kanak tersebut bahawa tingkah laku ganas dan agresif merupakan tingkah laku yang paling sesuai dan efektif bagi mencapai sesuatu matlamat. Kanak-kanak tersebut belajar bahawa tindakan menentang adalah cara bagi mereka untuk menyelesaikan masalah.

Rakan sebaya memainkan peranan yang tak kurang penting terhadap perkembangan dan pengekalan tingkah laku buli, sikap anti sosial dan salah laku-salah laku lain di kalangan kanak-kanak (O'Connell, Pepler dan Craig, 1999; Salmivalli et al, 1996; Verlinden, Herson dan Thomas, 2000). Kehadiran rakan sebaya sebagai pemerhati secara tidak langsung membantu pembuli memperolehi kuasa, populariti dan status. Pembuli secara tidak langsung mencapai kesedaran tentang kuasa dan menerima pengukuhan sosial melalui rakan sebaya terhadap tingkah laku buli yang mereka lakukan terhadap mangsa. Pembuli menjadi lebih popular dan terkenal di kalangan rakan sebaya. Dalam kebanyakan situasi buli, saksi ataupun rakan sebaya yang melihat perlakuan buli dilakukan lazimnya akan mengambil sikap berdiam diri dan enggan untuk campur tangan.

Ini ialah kerana mereka beranggapan bahawa jika mereka campur tangan atau memberitahu orang lain tentang perlakuan buli yang disaksikan oleh mereka akan mengundang tindak balas atau bencana yang lebih buruk terhadap diri mereka sendiri dan juga mangsa buli. Kegagalan untuk bertindak atau melaporkan kes buli ini akhirnya akan mengukuhkan tingkah laku pembuli serta terus membiarkan perlakuan buli dilakukan sewenang-

wenangnya (O'Connell, Pepler dan Craig, 1999).Persekitaran dan budaya sekolah turut mempengaruhi interaksi, aktiviti dan tingkah laku pelajar di sekolah. Pengurusan serta pengawasan disiplin sekolah yang lemah akan mengakibatkan wujudnya tingkah laku buli di sekolah (Pearce dan Thompson, 1998). Perlakuan buli juga berpotensi untuk wujud di kalangan pelajar akibat daripada keadaan kelas yang sesak serta kekurangan guru di sekolah. Keadaan kelas yang sesak serta kekurangan guru di sekolah akan menyebabkan pelajar tersebut diselia dan dikawal dan akhirnya akan menjadi penyumbang kepada berlakunya tingkah laku buli di kalangan pelajar di sekolah.

Paparan aksi dan tingkah laku ganas yang sering diudarkan di kaca televisyen dan media-media elektronik mempengaruhi tingkah laku ganas kanak-kanak dan para remaja (Johnson et al., 2002). Ianya mungkin secara khusus berlaku kepada mereka yang mempunyai masalah kawalan tingkah laku, emosi dan pembelajaran. Kanak-kanak yang terdedah kepada tingkah laku dan aksi ganas akan belajar menerima keganasan dalam kehidupan seharian mereka. Mereka seterusnya akan membentuk sikap yang positif terhadap penggunaan kekerasan dan akhirnya gagal untuk menyedari kesan-kesan negatif akibat daripada tingkah laku ganas tersebut.

Mereka lazimnya akan melihat tingkah laku dan aksi ganas sebagai sumber status sosial atau cara yang efektif untuk menyelesaikan masalah. Imej dan maklumat media yang memaparkan keganasan dan tingkah laku buruk akan menyumbang kepada tanggapan yang menyifatkan bahawa perlakuan buli adalah tingkah laku yang diterima, popular dan humor (Willes dan Strasburger, 1998)

2.5 Mangsa buli

Perlakuan buli merupakan satu bentuk interaksi sosial di mana individu yang lebih dominan (pembuli) akan menunjukkan tingkah laku agresif yang cenderung menyebabkan ketidakselesaan kepada individu yang kurang dominan atau lemah (mangsa buli) (Olewus, 1978). Menurut Rigby (1996) pula, tingkah laku buli ialah perbuatan menekan atau menindas sama ada secara fizikal atau psikologi oleh seseorang yang lebih berkuasa terhadap seseorang yang tidak berkuasa. Mangsa buli ialah seorang yang menjadi sasaran terhadap pelbagai tingkah laku agresif (Salmivalli, 2001) Mangsa buli ialah orang yang dibuli. Iaitu orang yang menerima akibat atau kesan langsung daripada perbuatan atau tingkah laku buli. Dan juga orang yang kurang dominan dan lebih lemah daripada pembuli serta merupakan sasaran pembuli.

Isu ketidakmampuan mangsa buli adalah berkait rapat dengan ketidakupayaan atau kekurangan mereka dari aspek fizikal dan psikologi, penyisihan sosial, keseorangan, rasa tidak selamat dan esteem sendiri yang lemah. Ciri-ciri ketidakupayaan dan kekurangan ini seolah-olah cermin yang menggambarkan mangsa buli (Boulton dan Underwood, 1992; Hoover dan Hazler, 1991; Olweus, 1993). Oleh yang demikian jika pembuli dikategorikan sebagai individu yang berkuasa maka mangsa buli pula dikategorikan sebagai individu yang tidak berdaya atau tidak berkuasa. Mangsa buli juga mempunyai ciri-ciri fizikal yang lemah. Pelajar atau individu yang mempunyai kekurangan dari segi ciri-ciri fizikal, tahap kebimbangan yang tinggi dan kemahiran sosial yang rendah berpotensi untuk dijadikan mangsa buli oleh rakan- rakan sebaya (Egan dan Perry, 1998).

Oleh kerana ciri-ciri fizikal mereka yang lemah, mereka merupakan sasaran buli yang paling selamat kepada pembuli. Kebanyakan pembuli mempunyai fizikal yang kuat, bertubuh tegap dan berkuasa. Dan mangsa buli memiliki ciri yang sebaliknya. Para pengkaji juga mendapati pembuli mempunyai tahap psikososial yang rendah (Demaray dan Malecki., 2003). Mangsa buli kebiasaannya mempunyai sifat atau ciri yang bertentangan dengan pembuli. Misalnya, jika pembuli lebih agresif, mempunyai fizikal yang lebih kuat dan lebih besar, maka mangsa buli pula mempunyai fizikal yang lemah, lebih kecil dan tidak atau kurang berkuasa. Olweus (1993) mendapati bahawa terdapat mangsa-mangsa buli yang berkelakuan menyakitkan hati orang lain di sekeliling mereka.

Perlakuan mereka ini seterusnya mencetuskan provokasi terhadap orang lain di sekeliling mereka dan akhirnya mencetuskan pula reaksi negatif daripada orang lain. Mangsa buli provokatif ini secara langsung akan mengumpan atau menarik perhatian pembuli untuk membuli mereka. Mereka juga sering membangkitkan kemarahan orang lain untuk membuli mereka dengan penggunaan kata-kata yang menyakitkan hati (Matusova, 1997). Pelajar-pelajar ini juga dikatakan mempunyai sifat yang mudah bergaduh, pemaarah dan berkelakuan yang menjelikkan orang lain.

Pelajar yang mempunyai ciri-ciri personaliti yang lemah seperti pemalu, pasif dan tidak bermaya berpotensi untuk menjadi mangsa buli (Nesbitt, 1999). Mereka merupakan pelajar yang tidak mempunyai keyakinan diri dan kurang popular di kalangan rakan sebaya. Kelemahan psikologikal yang dimiliki oleh para pelajar ini seolah-olah memberi isyarat kepada pembuli bahawa mereka adalah individu atau pelajar yang mudah untuk dibuli. Pembuli sering menganggap bahawa kelompok pelajar ini merupakan individu yang tidak

mampu untuk bertindak balas terhadap tindakan buli yang dilakukan. Mangsa buli juga mempunyai sikap suka menyendiri dan tidak mempunyai rakan untuk melindungi atau berkongsi masalah.

Pelajar dalam kelompok ini merupakan pelajar yang disisihkan oleh orang lain. Dalam pelbagai kejadian buli, mangsa buli daripada kalangan pelajar yang suka menyendiri ini, dianggap sebagai 'mangsa buli klasik' oleh pembuli terutama sekali jika mangsa tersebut mudah menangis dan kurang melawan atau bertindak balas (Seppa, 1996). Kanak-kanak yang sering menjadi mangsa buli lazimnya akan menonjolkan ciri-ciri tingkah laku dalaman seperti bersikap pasif, sensitif, pendiam, lemah dan tidak akan bertindak balas sekiranya diserang atau diganggu (Nansel et al, 2001)

2.6 Tahap perlakuan buli di sekolah

Tahap perlakuan buli di sekolah adalah didasarkan kepada nilai kekerapan perlakuan buli sekolah. Kekerapan perlakuan buli sekolah boleh digunakan sebagai penanda aras bagi menyatakan tahap perlakuan buli di sekolah (Arora, 1999; Thompson et al, 2002). Tahap perlakuan buli sekolah yang tinggi boleh ditafsirkan sebagai petunjuk kepada tahap perlakuan buli di sekolah adalah tinggi dan sebaliknya tahap perlakuan buli sekolah yang rendah menunjukkan tahap perlakuan buli di sekolah adalah rendah (Arora, 1999). Kajian yang dijalankan di United Kingdom, menggunakan instrumen senarai semak kehidupan di sekolah menunjukkan tahap perlakuan buli sekolah rendah lebih rendah berbanding sekolah menengah.

Dapatan ini menunjukkan tahap perlakuan buli di sekolah rendah adalah lebih rendah berbanding sekolah menengah (Thompson et al., 2002). Dapatan kajian ini adalah selari dengan kajian yang dijalankan oleh sarjana – sarjana lain seperti Olweus (1993); Smith dan Sharp (1994); dan Rigby (1997). Kajian yang dijalankan oleh Collins K. et al. (2004) di Ireland Utara mendapati sebaliknya iaitu peratus pelajar sekolah rendah dibuli oleh rakan sebaya lebih tinggi daripada pelajar sekolah menengah. Kajian perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah di daerah Batu Pahat oleh Abdul Latif (2005), mendapati bahawa kekerapan perlakuan buli secara keseluruhannya berada pada tahap sederhana.

2.7 Masalah perlakuan buli di sekolah

Tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah bukan sahaja merupakan masalah di negara kita, tetapi ianya juga merupakan masalah di seluruh dunia (contoh, sila lihat; Rigby&Slee, 1991; Olweus, 1991, 1993; Smith & Sharp, 1994). Banyak penyelidik seperti Beale dan Scott (2001); Yoon J.S dan Karen Kerber (2003), mendapati tingkah laku agresif dan buli merupakan satu fenomena tingkah laku yang berlaku secara berleluasan di sekolah pada hari ini.

Dapatan kajian oleh para sarjana barat menunjukkan bahawa satu daripada sepuluh pelajar sekolah adalah terlibat dalam tingkah laku buli sama ada sebagai pembuli atau mangsa buli (Glover et al., 2000). Kajian Olweus (1994) pula, mendapati bahawa perlakuan buli kerap berlaku di kalangan pelajar-pelajar lelaki dan pelajar yang lebih muda usia mereka. Kajian yang telah dijalankan oleh Nansel et al. (2001), menunjukkan antara 8.4 peratus hingga 20

peratus kanak-kanak di Amerika Syarikat melaporkan bahawa mereka telah menjadi mangsa buli beberapa kali dalam seminggu. Manakala kajian Haynie et al. (2001), pula mendapati bahawa seramai 24.4 peratus hingga 44.6 peratus kanak-kanak melaporkan bahawa mereka telah menjadi mangsa buli sekurang-kurangnya sekali.

Kajian mereka juga mendapati bahawa masalah perlakuan buli merupakan masalah yang memberi kesan yang negatif kepada 25 peratus hingga 50 peratus kanak-kanak di sekolah. Berdasarkan kepada kajian yang telah dijalankan di United Kingdom, Smith dan Sharp (1994), mendapati bahawa 10 peratus daripada pelajar yang dikaji melaporkan yang mereka sam ada jarang atau kerap dibuli sepanjang tempoh kajian dijalankan.

Mereka juga mendapati bahawa 4 peratus daripada pelajar yang disoal selidik melapor bahawa mereka telah dibuli sekurang-kurangnya sekali seminggu. Connell dan Farrington (1996), telah menjalankan kajian tentang perlakuan buliterhadap 20 orang pesalah-pesalah juvana di Ontario, Canada. Mereka mendapati bahawa 45 peratus dari pada responden terlibat sebagai pembuli dan 25 peratus lagi sebagai mangsa beberapa kali seminggu atau lebih. Crick, Bigbee dan Howes (1996), melalui kajian mereka mendapati bahawa konflik ke- agresifan pelajar perempuan semakin kerap dan meningkat dan seterusnya akan menjadi lumrah apabila mereka mencapai peringkat keremajaan.

Kajian yang dijalankan oleh Abdul Latif (2005) ke atas 480 orang pelajar di sekolah menengah daerah Batu Pahat, Johor menunjukkan hanya 22.7 % daripada mereka menyatakan pernah dibuli. Daripada jumlah ini hanya 2.5% pelajar menyatakan mereka telah dibuli setiap hari, 2.7% menyatakan mereka dibuli sekali hingga dua kali seminggu, 5.6% menyatakan mereka dibuli sekali atau dua kali sebulan dan 11.9% lagi menyatakan mereka jarang sekali dibuli (sekali atau dua kali setahun). Jumlah ini menunjukkan tahap perlakuan buli di sekolah menengah terutama di daerah Batu Pahat ada pada tahap yang sederhana (Abdul Latif, 2005)

BAB III

KAEDAH KAJIAN

3.1 Pendahuluan

Bab tiga dalam penyelidikan ini membincangkan tentang kaedah kajian. Kaedah kajian ini juga dikenali dengan istilah metodologi kajian. Dalam kajian ini, penyelidik membahagikan kaedah kajian kepada beberapa bahagian. Antaranya, reka bentuk kajian, tempat kajian, subjek kajian, instrumentasi, kajian rintis, prosedur pengumpulan data dan penganalisisan data.

3.2 Reka Bentuk Kajian

Penyelidikan ini adalah berkenaan Tahap Tingkahlaku Buli Di Sekolah Menengah Daerah Semporna, Sabah. Kajian ini berbentuk deskriptif dan inferensi dengan menggunakan kaedah tinjauan. Penyelidikan deskriptif merupakan penyelidikan yang bertujuan untuk menerangkan sesuatu fenomena yang sedang berlaku atau menerokai sesuatu bidang yang belum atau kurang dikaji (Mohd. Majid, 1998). Kaedah tinjauan merupakan satu cara yang spesifik bagi mengumpul maklumat berkenaan sekumpulan besar populasi. Penyelidikan inferensi membolehkan penyelidik membuat ujian persoalan kajian. Pemboleh ubah - pemboleh ubah bebas yang digunakan untuk menguji kajian ini ialah jenis tingkah laku buli (fizikal dan verbal), punca tingkah laku buli (faktor individu,

keluarga dan sekolah), dan ciri-ciri mangsa buli (fizikal dan psikologi) . Manakala untuk Pemboleh ubah bersandar pula ialah tahap perlakuan buli di sekolah.

3.3 Populasi Dan Persampelan Kajian

Populasi kajian di anggarkan 30 orang pelajar tingkatan empat daripada setiap empat buah sekolah yang telah di pilih mewakili sampel kajian. Jumlah keseluruhan sampel kajian pelajar tingkatan empat di sekolah menengah di Daerah Semporna (empat buah sekolah berkenaan) ialah 120 orang responden. Dua buah sekolah yang terpilih adalah mewakili sekolah yang mempunyai prestasi yang baik dari aspek akademik dan disiplin. Manakala dua buah sekolah lagi mewakili sekolah yang mempunyai kelemahan dari aspek akademik dan disiplin. Daripada Sembilan buah sekolah menengah di Daerah Semporna, empat buah sekolah yang di jadikan sampel kajian iaitu SMK Kabogan, SMK Datuk Panglima Abdullah , SMK Bugaya II, dan SMK Bum – Bum , Semporna.

Tinjauan sampel dilakukan untuk mengumpulkan maklumat-maklumat berkenaan perlakuan buli di sekolah menengah . Menurut Webster (1985), sampel adalah bahagian set responden yang dipilih daripada populasi yang lebih besar untuk tujuan kajian. Manakala menurut Portney dan Walkin (1993), sampel adalah subset populasi yang dipilih untuk dikaji. Penggunaan saiz sampel menurut Mohd. Majid (1998) perlu digalakkan melebihi 30 unit kerana andaian bahawa taburan normal biasanya dipenuhi apabila saiz sampel melebihi 30 unit. Dengan pertambahan saiz sampel akan lebih mewakili populasi dan mengurangkan ralat persampelan. (Noor Azizan Mohd. Isa, 2004)

Penyelidik menggunakan kaedah persampelan bertujuan dalam kajian ini. Persampelan bertujuan dalam kajian ini digunakan untuk mendapatkan kumpulan responden yang mempunyai ciri-ciri tertentu mengikut kehendak penyelidik. Kajian ini biasanya digunakan oleh penyelidik bidang psikologi, sosiologi dan pendidikan (Neuman, 2000). Dalam kajian ini, penyelidik telah menjalankan kajian tentang tingkah laku buli di kalangan pelajar dan sasaran responden nya hanya melibatkan pelajar tingkatan empat sahaja . Kajian ini menggunakan kaedah pemilihan responden untuk pensampelan bertujuan yang menggunakan pendekatan dua buah sekolah lemah akademik dan disiplin manakala dua buah sekolah lagi adalah sekolah yang baik akademik dan disiplin.

3.4 Alat Ukur Kajian

Instrumen yang digunakan adalah berbentuk soal selidik laporan sendiri. Soal selidik merupakan instrumen yang kerap digunakan dalam kajian deskriptif (Skager dan Weinberd, 1979). Instrumen berbentuk soal selidik merupakan cara yang paling berkesan bagi mendapatkan maklumat daripada responden (Tuckman, 1978). Cates pula berpendapat, penggunaan instrumen berbentuk soal selidik adalah amat berkesan jika ia disediakan dengan baik dan mempunyai item-item yang konsisten dan boleh dipercayai.

Berdasarkan pandangan-pandangan ini, penyelidik menggunakan instrumen berbentuk soal selidik laporan sendiri di dalam kajian ini bagi menjawab semua persoalan kajian yang telah ditentukan terlebih dahulu.

3.4.1 Soal Selidik

Satu set soal selidik telah dibina oleh penyelidik bagi mengumpul maklumat dan seterusnya menjawab persoalan kajian. Set soal selidik ini mengandungi empat bahagian iaitu bahagian :

A Maklumat diri pelajar

B Senarai semak kehidupan di sekolah

C Soal selidik punca buli

D Soal selidik ciri mangsa buli

Bahagian A adalah soal selidik yang berkaitan dengan maklumat diri pelajar. Ia dibentuk oleh penyelidik terdahulu dan di ubahsuai mengikut sasaran penyelidik. Antara perkara-perkara yang dimuatkan untuk mendapatkan data peribadi responden adalah umur, jantina lokasi sekolah, keturunan, tinggi, berat, status kecacatan dan rekod ko kurikulum pelajar.

Bahagian B adalah soal selidik yang dinamakan Senarai Semak Kehidupan di Sekolah. Soal selidik ini diadaptasi daripada soal selidik *Life in School Checklist* yang dibina oleh Arora (Thompson et. al., 2002). Soal selidik ini bertujuan untuk mengira indeks pelakuan buli sekolah, mengenal pasti jenis-jenis tingkah laku buli dan kekerapan pelakuan Buli di sekolah. Nilai kebolehpercayaan bagi soal selidik ini tidak dilaporkan. Senarai Semak Kehidupan di Sekolah mengandungi 40 item yang terbahagi kepada 4 sub skala iaitu tingkah laku buli fizikal, tingkah laku buli verbal, yang merangkumi buli prososial yang terang-kum dalam nya tingkah laku buli anti sosial.

Bahagian C adalah soal selidik punca pelakuan buli. Soal selidik punca pelakuan buli juga di adaptasi daripada item-item Soal Selidik Tinjauan Buli (*Bully Survey*) yang dibina oleh Swearer (2002), Soal selidik Hubungan Rakan Sebaya (*Peer Relations Questionnaire*) yang dibangunkan oleh Rigby dan Slee (1993) dan Skala Pelbagai Dimensi Pemangsaan Rakan Sebaya (*Multidimensional Peer Victimization Scale*) yang dibina oleh Mynard dan Joseph (2000). Soal selidik punca perlakuan buli bertujuan untuk mengenal pasti punca-punca perlakuan atau kejadian buli di kalangan pelajar sekolah. Soal selidik ini mengandungi 30 item yang terbahagi kepada 3 sub skala iaitu faktor keluarga, individu dan sekolah.

Bahagian D adalah soal selidik ciri mangsa buli. Soal selidik ciri mangsa buli di ubahsuai oleh penyelidik dengan mengadaptasi item-item daripada Soal Selidik Tinjauan Buli (*Bully Survey*) yang dibina oleh Swearer (2002) dan Soal selidik Hubungan Rakan Sebaya (*Peer Relations Questionnaire*) yang dibangunkan oleh Rigby dan Slee (1993). Soal selidik ini bertujuan untuk mengenal pasti ciri-ciri mangsa buli di kalangan pelajar sekolah. Soal selidik ini mengandungi 20 item yang terbahagi kepada 2 sub skala iaitu fizikal dan psikologi

3.4.2 Kaedah Terjemahan Soal Selidik

Kaedah terjemahan untuk soal selidik yang digunakan dalam kajian ini adalah menggunakan kaedah terjemahan balik (*back translation*) berdasarkan kepada apa yang di kemukakan Brislin (1980) dan Prieto (1992). Mengikut kaedah terjemahan balik ini

instrumen asal dalam Bahasa Inggeris diterjemahkan ke Bahasa Malaysia, kemudian di nilai oleh jawatan kuasa penilaian dan diterjemahkan semula ke Bahasa Inggeris.

Terjemahan semula dari Bahasa Melayu ke Bahasa Inggeris hendaklah dilakukan oleh seorang pakar 'bilingual' yang tidak mempunyai pengalaman dengan instrumen tersebut dan membandingkannya dengan versi Bahasa Inggeris instrumen tersebut. Dalam kajian ini penyelidik mendapatkan pengesahan dari seorang pakar Bahasa Inggeris dan Bahasa Melayu. Dalam penterjemahan instrumen-instrumen kajian, beberapa perubahan kecil dilakukan bagi menyesuaikan item-item tertentu dengan keperluan persoalan kajian, latar belakang budaya dan persekitaran pelajar di negara ini.

3.5 Kajian Rintis

Sebelum kajian sebenar dijalankan penyelidik menjalankan satu kajian rintis. Kajian rintis bertujuan sebagai kajian percubaan atau pra ujian bagi mencuba atau menguji instrumen kajian. Tujuan kajian rintis ini adalah selari dengan pandangan Polit dan rakan (2001) yang menyatakan, kajian rintis adalah merujuk kepada versi kajian kecil atau percubaan yang dilakukan sebagai persediaan untuk kajian yang lebih besar atau utama. Baker (1994) pula berpendapat, kajian rintis boleh merupakan pra ujian untuk mencuba instrumen kajian yang khusus. Kajian rintis dapat membantu penyelidik memperoleh petunjuk awal tentang mana-mana bahagian kajian yang mungkin tidak tepat atau gagal. Ianya juga membolehkan penyelidik mengenal pasti apa-apa kekurangan dalam instrumen kajian dan seterusnya memperbaikinya.

Kajian rintis juga memberi peluang kepada responden untuk memberi komen terhadap instrumen kajian terutama dari segi kekurangan, kekeliruan dan kekaburan bahasa instrumen (Wiersma, 1995). Selain untuk tujuan di atas, penyelidik menjalankan kajian rintis bagimenentukan kebolehpercayaan instrumen yang digunakan. Kebolehpercayaan ialah darjah ketekalan bagi sesuatu instrumen pengukuran (Mohd. Majid, 1994). Instrumen yang mempunyai darjah kebolehpercayaan yang tinggi akan memberi keputusan yang sama atau hampir sama setiap kali ia digunakan di dalam situasi atau senario yang setara. Melalui kajian rintis juga, penyelidik dapat melihat sejauh manakah soal selidik yang digunakan dapat menghasilkan keputusan yang relevan, mencapai objektif dan menjawab semua persoalan kajian.(Noor Azizan Mohd Isa, 2004)

Kajian rintis ini dijalankan di sebuah sekolah menengah di Daerah Semporna. Seramai 30 orang pelajar dari kalangan pelajar tingkatan tiga di SMK Kabogan II, Semporna telah dipilih sebagai sampel kajian. Mereka dikumpulkan pada masa dan tempat yang sama untuk menjawab semua item dalam soal selidik dengan diawasi oleh penyelidik. Penyelidik juga terlebih dahulu memberi penerangan tentang soal selidik sebelum responden menjawab. Responden juga telah diberi peluang untuk bertanya dan meminta perjelasan terhadap pernyataan – pernyataan yang terdapat dalam soal selidik semasa menjawab serta memberi cadangan terhadap soalan-soalan dalam soal selidik.

Data yang diperolehi dari kajian rintis ini dianalisis melalui komputer dengan menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science Version 12.0 for Windows* (SPSS). Cronbach Alpha telah diguna bagi menentukan kebolehpercayaan dan kesahan soal

selidik kajian. Jadual di bawah menunjukkan hasil keputusan kebolehpercayaan yang diperolehi bagi kajian rintis tersebut.

Jadual 3.5.1

Ujian Pekali Alpha Cronbach Kajian Rintis Item Soal Selidik

Item	Jumlah Item	Nilai Alpha Cronbach
Tingkahtlaku Buli	90	.981

3.6 Proses Pengumpulan Data

Bagi melicinkan perjalanan pengumpulan data, pengkaji terlebih dahulu telah memohon surat pengenalan diri daripada Fakulti Pendidikan, Universiti Utara Malaysia. Surat pengenalan tersebut bersama-sama dengan borang permohonan melakukan penyelidikan dihantar kepada Bahagian Perancangan dan Penyelidikan (EPRD), Kementerian Pelajaran Malaysia untuk mendapat surat kelulusan. Surat kelulusan daripada BPPDP bersama-sama dengan surat kebenaran dari Fakulti Pendidikan Universiti Utara Malaysia kemudiannya dimajukan kepada Pengarah Pelajaran Negeri Sabah (JPNS) untuk mendapat kebenaran menjalankan penyelidikan di sekolah-sekolah menengah kebangsaan daerah Semporna.

Semua pengetua yang terlibat telah dihubungi terlebih dahulu untuk melicinkan proses pengumpulan data. Semua soal selidik akan dihantar sendiri ke sekolah-sekolah berkenaan untuk diagihkan kepada responden melalui pengetua atau penolong kanan. Responden telah diberi tempoh selama satu jam untuk menjawab soalan-soalan yang dikemukakan. Selepas itu, soal selidik telah dikutip semula oleh pengkaji melalui pengetua atau penolong kanan sekolah berkenaan.

3.7 Analisis Data

Setelah kesemua borang yang dikembalikan terkumpul, langkah seterusnya ialah menganalisis data. Penganalisan data telah dilakukan menggunakan Program “*The Statistical Packages For The Social Sciences Version 15.0 (SPSS/PC)*”. Dapatan analisis dipaparkan dalam bentuk jadual yang menunjukkan frekuensi, min dan peratusan. Daripada data yang diperolehi, keputusan kajian dibincangkan mengikut setiap item berpandukan soalan kajian.

3.7.1 Kaedah Deskriptif

Untuk menentukan tahap tingkah laku buli di sekolah menengah Daerah Semporna, taburan min yang diperolehi dikategorikan kembali mengikut tahap iaitu tinggi, sederhana dan rendah. Julat skor min yang diperolehi mengambil nilai 1.00 hingga 5.00.

Jadual 3.7.1**Tahap Analisis Min dan Skala Tafsir Bagi Analisis Dapatan Soal Selidik**

Skor Min	Tahap Min
1.00 – 2.33	Rendah
2.34 – 3.65	Sederhana
3.66 – 5.00	Tinggi

Sumber : Samsor (2003)

Taburan tahap skor min ini ditunjukkan seperti dalam Jadual 3.7.1 yang dipetik daripada Samsor (2003) yang turut di gunakan untuk mencari punca tingkah laku buli dan ciri – ciri mangsa buli berkenaan. Bagi tujuan menganalisis, julat nilai maksima dan nilai minima ini telah dibahagi kepada tiga. Skor-skor yang diperolehi adalah min antara 1.00 hingga 2.33 sebagai tahap rendah, min 2.34 hingga 3.65 sebagai tahap sederhana dan min 3.66 hingga 5.00 sebagai tahap tinggi.

3.7.2 Kaedah Inferensi

Ujian-t digunakan untuk melihat perbezaan antara dua kumpulan. Contohnya perbezaan di antara tingkah laku buli pelajar lelaki dan pelajar perempuan . Analisis Ujian-t juga digunakan untuk menguji persoalan ini. Aras signifikan yang digunakan ialah pada aras keyakinan $p \leq 0.05$.

BAB IV

DAPATAN KAJIAN

4.1 Pendahuluan

Bab ini menjelaskan hasil dapatan kajian yang telah dijalankan oleh penyelidik. Ia merupakan huraian kepada hasil tindak balas responden terhadap soal selidik yang diedarkan. Data yang di proses adalah data yang diperolehi dari instrumen soal selidik yang di kembalikan selengkapnya oleh responden dan di analisis menggunakan Statistical Package For Social Science (SPSS) versi 15. Analisis kajian ini di bahagikan kepada dua bahagian iaitu statistik deskriptif dan statistik inferensi.

Analisis deskriptif digunakan untuk menerangkan dapatan kajian berkaitan dengan latar belakang responden dari aspek taburan jantina, umur, tingkatan, keturunan, kawasan kajian, tinggi, berat, kesempurnaan fizikal, dan kadar penglibatan pelajar dalam aktiviti ko kurikulum. Analisis ini adalah melibatkan taburan min, frekuensi dan peratusan.

Manakala statistik inferensi yang digunakan adalah ujian-t untuk menerangkan perbezaan kejadian buli antara pelajar lelaki dan pelajar perempuan di sekolah menengah Daerah Semporna. Analisis data dilakukan berasaskan soal selidik yang dijalankan ke atas 120 orang responden yang terdiri daripada pelajar tingkatan empat dari empat buah sekolah menengah di Daerah Semporna, Sabah.

4.2.1 Jadual Maklumat Demografi

<i>Demografi</i>		<i>Frekuensi</i>	<i>Peratus</i>
<i>Sekolah</i>	<i>Menengah</i>	120	100.00
<i>Jantina</i>	<i>Lelaki</i>	57	47.50
	<i>Perempuan</i>	63	52.50
<i>Umur</i>	<i>16 tahun</i>	120	100.00
<i>Tingkatan</i>	<i>Tingkatan 4</i>	120	100.00
<i>Keturunan</i>	<i>Melayu</i>	62	51.67
	<i>Cina</i>	2	1.66
	<i>Lain-lain</i>	56	46.67
<i>Kawasan</i>	<i>Bandar</i>	60	50.00
	<i>Luar Bandar</i>	60	50.00
<i>Tinggi</i>	<i>125 hingga 130 cm</i>	11	9.16
	<i>141 hingga 150 cm</i>	21	17.50
	<i>151 hingga 60 cm</i>	48	40.00
	<i>161 hingga 170 cm</i>	33	27.50
	<i>171 hingga 180 cm</i>	7	5.83
<i>Berat</i>	<i>30 hingga 40 kilogram</i>	19	15.83
	<i>41 hingga 50 kilogram</i>	70	58.33
	<i>51 hingga 60 kilogram</i>	21	17.50
	<i>61 hingga 70 kilogram</i>	10	8.33
<i>Adakah anda mempunyai kecacatan fizikal</i>	<i>Ya</i>	14	11.67
	<i>Tidak</i>	106	88.33
<i>Aktiviti ko-kurikulum yang disertai</i>	<i>Tidak Aktif</i>	27	22.50
- <i>Sukan dan Permainan</i>	<i>Aktif</i>	72	60.00
	<i>Sangat Aktif</i>	21	17.50
'- <i>Kelab dan Persatuan</i>		31	25.83
	<i>Tidak Aktif</i>		
	<i>Aktif</i>	74	61.67
	<i>Sangat Aktif</i>	15	12.50
- <i>Kebudayaan</i>	<i>Tidak Aktif</i>	71	59.17
	<i>Aktif</i>	39	32.50
	<i>Sangat Aktif</i>	10	8.33
- <i>Pasukan Beruniform</i>	<i>Tidak Aktif</i>	23	19.17
	<i>Aktif</i>	60	50.00
	<i>Sangat Aktif</i>	37	30.83
<i>Bil Responden</i>	<i>120</i>		

4.2 Maklumat Demografi

Responden kajian ini adalah seramai 120 orang pelajar sekolah menengah yang terdiri daripada kawasan dalam daerah dan luar daerah di empat buah sekolah iaitu SMK Kabogan, SMK Bum – Bum, SMK Datuk Panglima Abdullah dan SMK Bugaya II, Semporna, Sabah. Taburan responden kajian ini ialah pelajar – pelajar tingkatan 4 sahaja. Justeru itu, kadar peringkat umur responden semua adalah sama, iaitu berumur 16 tahun sahaja. Taburan bilangan responden mengikut jantina. Hasil kajian menunjukkan seramai 57 orang (47.50%) adalah pelajar lelaki manakala seramai 63 orang (52.50%) adalah pelajar perempuan.

Taburan bilangan responden mengikut lokasi sekolah bandar dan luar bandar. Hasil kajian menunjukkan masing – masing seramai 60 orang (50.00%) responden terdiri daripada pelajar sekolah kawasan bandar dan kawasan luar bandar. Bagi aspek bilangan responden mengikut kaum, menunjukkan majoriti responden adalah terdiri daripada kaum Melayu iaitu sebanyak 62 orang (51.67%) berbanding dengan kaum lain iaitu kaum Cina seramai 2 orang (1.66%), kaum lain – lain seramai 56 orang (46.67%). Responden kajian ini adalah pelajar-pelajar dari tingkatan 4 di sekolah – sekolah menengah Daerah Semporna. Ianya di bahagikan kepada dua bahagian. Dua buah sekolah mewakili sekolah dalam kawasan Daerah Semporna dan dua buah sekolah lagi terletak di luar lingkungan Dalam Daerah Semporna.

Jadual 4.2.1 juga menunjukkan taburan responden mengikut tahap penglibatan mereka dalam aktiviti ko-kurikulum di sekolah. Aktiviti ko-kurikulum di sekolah di bahagikan kepada empat bidang iaitu sukan dan permainan, kelab dan persatuan, kesenian dan kebudayaan, serta pasukan beruniform. Seramai 120 orang responden berjantina lelaki dan perempuan yang melibatkan diri dalam aktiviti ko kurikulum di sekolah dan luar sekolah . Secara keseluruhan, responden kajian ini sangat aktif dalam aktiviti kokurikulum Unit Beruniform, Sukan Dan Permainan, di ikuti aktiviti ko kurikulum Kelab Dan Persatuan dan akhir sekali, aktiviti Kebudayaan.

Seramai 37 orang (30.8%) responden melaporkan mereka sangat aktif dalam aktiviti unit beruniform . Seramai 60 orang (50.0 %) responden pula mengaku aktif dalam aktiviti unit unit beruniform dan seramai 23 orang (19.2 %) responden pula adalah tidak aktif. Manakala untuk ko kurikulum Sukan Dan Permainan, seramai 21 orang (17.5 %) responden melaporkan mereka sangat aktif dalam aktiviti Sukan Dan Permainan. Seramai 72 orang (60.0 %) responden pula mengaku aktif dalam aktiviti ini, dan seramai 27 orang (22.5 %) responden pula adalah tidak aktif. Komponen ko kurikulum ketiga yang aktif ialah kelab dan persatuan. Seramai 15 orang (12.5 %) responden mengaku sangat aktif dalam aktiviti kelab dan persatuan, seramai 74 orang (61.7 %) responden yang aktif dan 31 orang (20.8%) responden yang tidak aktif dalam penyertaan aktiviti kelab dan persatuan.

Jadual 4.3.1 Keckerapan Tingkah Laku Buli Fizikal

Buli Fizikal	Tidak Pernah				Satu Kali				Lebih Daripada Satu Kali			
	Lelaki		Perempuan		Lelaki		Perempuan		Lelaki		Perempuan	
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 Memaksa saya memberi duit kepadanya	50	87	58	92.1	6	10.5	4	6.3	1	1.8	1	1.6
2 Cuba mencederakan saya	48	84	58	92.1	7	12.3	3	4.8	2	3.5	2	3.2
3 Mengambil baju kepunyaan saya	48	84	56	88.9	4	7.0	4	6.3	5	8.8	3	4.8
4 Cuba membuat saya mencederakan orang lain	46	80	52	82.5	9	15.8	8	12.7	2	3.5	3	4.8
5 Menghalang saya daripada bermain dengan rakan yang lain	41	71	36	57.1	9	15.8	16	25.4	7	12.3	11	17.5
6 Cuba merosakkan barangan kepunyaan saya	41	71	39	61.9	9	15.8	12	19.0	7	12.3	12	19.0
7 Cuba memukul saya	41	71	49	77.8	9	15.8	4	6.3	7	12.3	10	15.9
8 Memaksa saya membuat sesuatu yang saya tidak suka	40	70	37	58.7	10	17.5	13	20.6	7	12.3	13	20.6
9 Cuba melibatkan saya dalam masalah	34	59	37	58.7	12	21.1	16	25.4	11	19.3	10	15.9
10 Menarik baju saya	32	56	30	47.6	18	31.6	10	15.9	7	12.3	23	36.5
11 Tolong saya membuat kerja rumah	31	54	31	49.2	14	24.6	11	17.5	12	21.1	21	33.3
12 Cuba menendang saya	31	54	43	68.3	12	21.1	9	14.3	14	24.6	11	17.5
13 Memberi saya hadiah	31	54	20	31.7	13	22.8	11	17.5	13	22.8	32	50.8
14 Menolak saya	24	42	29	46.0	12	21.1	9	14.3	14	24.6	11	17.5
15 Memberi saya duit	21	36	28	44.4	15	26.3	7	11.1	21	36.8	28	44.4
16 Berkongsi sesuatu dengan saya	13	22	12	19.0	16	28.1	6	9.5	28	49.1	45	71.4
17 Tolong saya membawa sesuatu	8	14	11	17.5	14	24.6	8	12.7	35	61.4	44	69.8
18 Bermain sesuatu permainan dengan saya	7	12	11	17.5	6	10.5	6	9.5	44	77.2	46	73.0
19 Meminjamkan sesuatu	6	10	8	12.7	16	28.1	7	11.1	35	61.4	48	76.2

4.3.1 Analisis Deskriptif Tingkahlaku Buli Fizikal

Jadual 4.2.1 menunjukkan taburan responden mengikut peratusan bagi kekerapan tingkahlaku buli fizikal. Dapatan kajian menunjukkan pernyataan “bermain sesuatu permainan dengan saya” merupakan tingkahlaku buli fizikal yang paling kerap berlaku dengan 77.2% bagi lelaki dan 73.0 % untuk responden perempuan. Nilai peratusan ini di lihat daripada nilai skala yang kekerapan nya lebih dari sekali dan nilai satu kali dengan nilai yang tidak pernah walaupun sekali. Terdapat seramai 90 orang responden yang menyatakan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, atau 75.0 % Manakala 12 orang responden pula menyatakan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 15.0% yang tidak mengalami perlakuan tersebut.

Pernyataan “meminjamkan saya sesuatu” merupakan tingkahlaku buli fizikal yang kedua kerap berlaku dengan nilai peratusan 61.4% untuk responden lelaki, 76.2% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 83 orang responden, 35 orang responden lelaki dan 48 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 23 orang responden atau 19.2 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 14 orang responden atau 11.7% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “tolong saya membawa sesuatu” merupakan tingkahlaku buli fizikal yang ketiga kerap berlaku dengan nilai peratusan 61.4% untuk responden lelaki, 69.8% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 79 orang responden, 35 orang responden lelaki dan

44 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 23 orang responden atau 18.3 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 19 orang responden atau 15.8% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “memberi saya duit” merupakan tingkah laku buli fizikal yang keempat kerap berlaku dengan nilai peratusan 36.8% untuk responden lelaki, 44.4% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 49 orang responden, 21 orang responden lelaki dan 28 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 22 orang responden atau 18.3 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 49 orang responden atau 40.8% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “memberi saya hadiah” merupakan tingkah laku buli fizikal yang kelima kerap berlaku dengan nilai peratusan 22.8% untuk responden lelaki, 50.8% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 45 orang responden, 13 orang responden lelaki dan 32 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 24 orang responden atau 20.0 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 51 orang responden atau 42.5% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

4.3.2. Jadual Kekerapan Tingkah laku buli verbal

Buli Verbal	Tidak Pernah				Satu Kali				Lebih Daripada Satu Kali			
	Lelaki		Perempuan		Lelaki		Perempuan		Lelaki		Perempuan	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 Mengugut saya secara berkumpulan	50	87	56	89	6	10.5	6	9.5	1	1.8	1	1.6
2 Mengugut untuk mencederakan saya	49	85	52	83	3	5.3	6	9.5	5	8.8	5	7.9
3 Mengugut untuk bercerita tentang saya kepada orang lain	41	71	49	78	6	10.5	5	7.9	10	17.5	9	14.3
4 Mempersendakan warna kulit saya	40	70	49	78	9	15.8	6	9.5	8	14.0	8	12.7
5 Cuba menakutkan saya	31	54	44	69	13	22.8	8	12.7	13	22.8	11	17.5
6 Menjadikan saya bahan ejekan	30	52	39	62	11	19.3	6	9.5	16	28.1	18	28.6
7 Menghina saya kerana berbeza darinya	29	50	42	67	13	22.8	9	14.3	15	26.3	12	19.0
8 Menghina keluarga saya	28	49	53	84	13	22.8	2	3.2	16	28.1	8	12.7
9 Tidak memperdulikan saya	26	45	21	32	17	29.8	22	34.9	14	24.6	21	33.3
10 Memarahi saya	24	42	19	30	16	28.1	21	33.3	17	29.8	23	36.5
11 Cuba menipu saya	24	42	25	39	15	26.3	11	17.5	18	31.6	27	42.9
12 Bercakap bohong tentang saya	23	40	36	57	15	26.3	9	14.3	19	33.3	18	28.6
13 Menjerit pada saya	21	36	19	30	14	24.6	13	20.6	22	38.6	31	49.2
14 Mentertawakan saya	17	29	25	39	14	24.6	25	39.7	26	45.6	32	50.8
15 Memanggil saya dengan nama yang lain yang saya tidak suka	15	26	15	23	8	14.0	12	19.0	34	59.6	36	57.1
16 Mengusik saya	14	24	9	14.2	9	15.8	8	12.7	34	59.6	46	73.0
17 Menanya saya soalan yang bodoh	13	22	9	14.2	12	21.1	16	25.4	32	56.1	38	60.3
18 Berjenaka dengan saya	13	22	9	14.2	8	14.0	4	6.3	36	63.2	50	79.4
19 Membohongi saya	12	21	18	29	10	17.5	8	12.7	35	61.4	37	58.7
20 Menyatakan sesuatu yang baik kepada saya	4	7	6	9.6	13	22.8	6	9.5	40	70.2	51	81.0
21 Senyum pada saya	3	5	3	4.8	5	8.8	3	4.8	49	86.0	57	90.5

4.3.2 Analisis Deskriptif Tingkahlaku Buli Verbal

Pernyataan “senyum kepada saya” adalah tingkah laku buli verbal yang paling kerap berlaku kepada pelajar iaitu dengan nilai peratusan 85.96% untuk responden lelaki, 90.48% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 106 orang responden, 49 orang responden lelaki dan 57 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 8 orang responden atau 6.7 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 6 orang responden atau 5.0% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “menyatakan sesuatu yang baik kepada saya” merupakan tingkah laku buli verbal yang kedua paling kerap berlaku dengan nilai peratusan 70.2% untuk responden lelaki, 81.0% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 91 orang responden, 40 orang responden lelaki dan 51 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 19 orang responden atau 15.8 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 10 orang responden atau 8.3% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “berjenaka dengan saya” merupakan tingkah laku buli verbal yang ketiga paling kerap berlaku dengan nilai peratusan 63.2% untuk responden lelaki, 79.4% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 86 orang responden, 36 orang responden lelaki dan 50 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami

perlakuan tersebut di sekolah, 12 orang responden atau 10.0 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 22 orang responden atau 18.3% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “mengusik saya” merupakan tingkah laku buli verbal yang keempat paling kerap berlaku di sekolah dengan nilai peratusan 66.7% . Analisis data menunjukkan terdapat seramai 34 orang responden lelaki dengan nilai peratusan, 59.6 % orang responden menyatakan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah. Manakala seramai 46 orang responden perempuan yang lebih ramai berbanding responden lelaki, iaitu dengan peratusan 73.0%. atau 23.1 % orang responden perempuan. Seramai 23 orang responden atau 19.2% , iaitu 14 orang lelaki dan 9 orang responden perempuan yang mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

Pernyataan “membongong saya” merupakan tingkah laku buli verbal yang kelima paling kerap berlaku dengan nilai peratusan 61.4% untuk responden lelaki, 58.7% untuk responden perempuan. Terdapat seramai 72 orang responden, 35 orang responden lelaki dan 37 orang responden perempuan yang melaporkan mereka lebih dari sekali mengalami perlakuan tersebut di sekolah, 18 orang responden atau 15.0 % orang responden pula melaporkan mereka satu kali mengalami perlakuan tersebut di sekolah dan sebanyak 30 orang responden atau 25.0% mengatakan mereka tidak pernah mengalami perlakuan tersebut di sekolah.

4.4.1 Jadual Kekurangan Punca Buli

	Faktor-faktor Buli	Lelaki		Perempuan	
		Min	Sisihan Piawai	Min	Sisihan Piawai
1	Untuk menunjukkan dirinya kuat	3.6842	1.42876	4.1111	1.33333
2	Untuk keseronokan	3.6316	1.09596	3.6508	1.32176
3	Mempunyai ramai kawan	3.5263	1.22628	3.2540	1.16354
4	Membalas dendam	3.4386	1.22500	3.7619	1.24063
5	Untuk mendapatkan wang	3.4211	1.26699	3.8095	1.13389
6	Tidak suka padanya	3.2807	1.08157	3.6667	1.12163
7	Disuruh oleh rakan	3.2456	1.15389	3.1746	1.11500
8	Keluarganya kaya	3.2281	1.06934	3.3492	1.15226
9	Kerap dimarahi oleh ibu atau bapa	3.2281	1.10223	3.1111	1.16551
10	Untuk suka-suka	3.2281	1.03540	3.4127	1.23960
11	Umurnya lebih tua	3.2105	1.24981	3.2698	1.29772
12	Boleh dapat ramai kawan	3.2105	1.33278	2.7460	1.25683
13	Badannya lebih besar	3.1930	1.27389	3.3175	1.40075
14	Tidak suka berada dalam kelas	3.1754	1.07109	3.4127	1.17274
15	Pernah dibuli oleh pelajar lain	3.1228	1.08677	3.5397	0.96429
16	Ibu bapa tidak pernah marah	3.1053	1.12891	3.2540	1.20440
17	Guru tidak ambil tahu tentang perbuatannya	3.0000	1.36277	3.0476	1.41909
18	Semua rakan suka membuli orang lain	2.9825	1.10988	2.9365	1.21646
19	Kerap dimarahi oleh guru	2.9649	1.08504	3.3333	1.37957
20	Tidak berminat untuk belajar	2.9649	1.20956	3.6190	1.28802
21	Ibu bapa tidak memberinya wang untuk ke sekolah	2.9298	1.06670	2.9205	1.24825
22	Tidak mempunyai kawan	2.8596	1.10903	3.1905	1.26819
23	Rakan sekelas tidak suka padanya	2.8596	.95316	3.4127	1.15891
24	Tubuhnya yang kecil	2.8421	1.20697	2.8254	1.39746
25	Tidak ada kawan dalam kelas	2.8421	1.17700	3.1270	1.09974
26	Tidak disayangi oleh keluarga	2.7719	1.06934	2.9841	1.12869
27	Keluarganya miskin	2.7544	1.10649	3.0000	1.19137
28	Guru tidak pernah marah perbuatannya	2.7193	1.13002	2.8571	1.38956
29	Selalu bergaduh dengan adik-adiknya	2.7018	.86530	2.8413	1.06596
30	Dirinya nampak kelakar	2.6667	1.10733	2.8095	1.29337

4.4 Punca Tingkah Laku Buli

Berdasarkan jadual 4.4.1 didapati pernyataan “untuk menunjukkan dirinya kuat ” mencatatkan nilai min tertinggi iaitu 3.68 dan sisihan piawai 1.42. Seramai 57 orang responden lelaki (47.50%) responden bersetuju dengan item soalan ini. Manakala untuk responden perempuan, item soalan ini mencatatkan min skor yang tinggi iaitu 4.11 dan sisihan piawai 1.33. Mengikut jadual skor min, nilai skor min yang di catatkan

menunjukkan item ini berada pada tahap tinggi skor min ini. Pernyataan “untuk mendapatkan wang ” mencatatkan min skor kedua tertinggi iaitu 3.80 untuk responden perempuan dengan nilai sisihan piawai,1.33 dan nilai min 3.42 untuk responden lelaki dengan sisihan piawai 1.26.

Pernyataan “untuk keseronokan” mencatatkan skor min ketiga tertinggi iaitu 3.63 untuk responden lelaki dengan nilai sisihan piawai 1.09 dan 3.65 nilai min untuk responden perempuan iaitu dengan nilai 1.32 sisihan piawai. Pernyataan “untuk membalas dendam” mencatatkan skor min keempat tertinggi untuk responden perempuan, iaitu 3.76 dan sisihan piawai 1.24. Seramai 57 orang responden lelaki menunjukkan min untuk item soalan ini ialah 3.43 dan sisihan piawai 1.22.

Pernyataan “tidak suka kepadanya” mencatatkan skor min 3.66, dengan nilai sisihan piawai 1.12. Manakala untuk jantina lelaki, skor min nya ialah 3.28, dan nilai sisihan piawai 1.08. Pernyataan “tidak berminat untuk belajar” mencatatkan skor min 3.60 dan sisihan piawai 1.28 untuk responden perempuan. Manakala untuk responden lelaki, skor min nya adalah 2.96 dengan sisihan piawai 1.20. Pernyataan “pernah di buli oleh pelajar lain” mencatatkan skor min 3.53 dan sisihan piawai 0.96. Tetapi skor min untuk responden lelaki lebih rendah iaitu 3.12 dengan sisihan piawai 1.08.

Untuk pernyataan “untuk suka – suka ” mencatatkan skor min 3.41 dan sisihan piawai 1.23. Manakala untuk responden lelaki, skor min nya ialah 3.22 dan nilai sisihan piawai nya 1.03. Pernyataan “rakan sekelas tidak suka padanya” mencatatkan skor min di tahap sederhana dengan nilai 3.41 dan sisihan piawai 1.15 untuk perempuan dan untuk lelaki,

nilai min 2.85 dan nilai sisihan piawainya 0.95. Selain daripada nilai skor min tertinggi, punca kejadian buli juga menyumbang nilai skor min tahap sederhana. Pernyataan “boleh dapat ramai kawan” mencatatkan skor min yang paling rendah tetapi pada tahap sederhana iaitu 2.74 dan sisihan piawai 1.25 bagi responden perempuan. Manakala untuk skor min responden lelaki adalah pada tahap sederhana iaitu 3.21 dengan nilai sisihan piawai 1.33.

Pernyataan “dirinya nampak kelakar” mencatatkan skor min yang kedua terendah dan pada tahap sederhana iaitu 2.80 dan sisihan piawai 1.29 bagi responden perempuan. Manakala untuk skor min responden lelaki adalah pada tahap sederhana iaitu 2.66 dengan nilai sisihan piawai 1.10. Pernyataan “tubuhnya yang kecil” mencatatkan skor min yang ketiga terendah dan pada tahap sederhana iaitu 2.82 dan sisihan piawai 1.39 bagi responden perempuan. Manakala untuk skor min responden lelaki adalah pada tahap sederhana iaitu 2.84 dengan nilai sisihan piawai 1.20.

Pernyataan “selalu bergaduh dengan adik- adiknya” mencatatkan skor min yang keempat yang rendah dan pada tahap sederhana iaitu 2.84 dan sisihan piawai 1.06 bagi responden perempuan. Manakala untuk skor min responden lelaki adalah pada tahap sederhana iaitu 2.70 dengan nilai sisihan piawai 0.86. Pernyataan “semua rakan suka membuli orang orang lain” mencatatkan skor min yang kelima rendah dan pada tahap sederhana iaitu 2.93 dan sisihan piawai 1.21 bagi responden perempuan. Manakala untuk skor min responden lelaki adalah pada tahap sederhana iaitu 2.98 dengan nilai sisihan piawai 1.10.

4.5.1 Jadual ciri – ciri mangsa buli di sekolah

	Ciri Mangsa Buli	Lelaki		Perempuan	
		Min	Sisihan Piawai	Min	Sisihan Piawai
1	Dia bertubuh kecil	3.9123	1.12251	3.5397	1.13344
2	Dia mempunyai banyak duit ke sekolah	3.5614	1.21034	3.7619	1.17383
3	Disayangi oleh guru	3.5439	1.07022	3.6667	1.01600
4	Umurnya lebih muda	3.3684	1.14380	3.4127	1.22652
5	Keluarganya kaya	3.2807	1.04803	3.4603	1.17536
6	Dia pelajar yang pandai	3.2456	1.15389	3.5397	1.26778
7	Dia tidak disukai oleh rakan-rakan dalam kelas	3.2281	1.18046	3.3968	1.35050
8	Dia seorang yang sombong	3.1930	1.14078	3.1111	1.29654
9	Dia seorang yang pendiam	3.1579	1.26476	3.5714	1.35259
10	Dia tidak pernah dimarahi oleh guru	3.1404	.91493	3.2698	1.05044
11	Tubuhnya yang gemuk	3.0877	1.21421	2.9365	1.50132
12	Dia memiliki wajah yang hodoh	3.0526	1.21627	3.0317	1.41385
13	Dia mempunyai kecacatan	3.0351	1.25307	3.5079	1.37809
14	Dirinya nampak kelakar	3.0175	.99087	3.3968	1.22527
15	Dia tidak mempunyai kawan dalam kelas	3.0000	1.16496	2.9365	1.20313
16	Dia disayangi oleh keluarga	2.9825	1.04354	3.0317	1.03126
17	Dia bercakap banyak dalam kelas	2.9825	.93525	2.9206	1.14020
18	Dia tidak suka bersukan	2.8421	1.01400	2.6984	1.10183
19	Keluarganya miskin	2.7895	1.08128	3.4127	1.30304
20	Dia mendapat tempat yang tercorot dalam peperiksaan	2.7719	0.98230	2.7460	1.17732

4.5 Ciri – Ciri Mangsa Buli

Jadual 4.5.1 menunjukkan taburan responden mengikut min dan sisihan piawai bagi ciri – ciri mangsa buli. Dapatan kajian menunjukkan pernyataan “dia bertubuh kecil” mempunyai skor min tertinggi iaitu 3.91 dan sisihan piawai 1.12. Nilai min ini mewakili responden lelaki dan nilai min yang mewakili responden perempuan ialah 3.53 dengan nilai sisihan piawai 1.13. Pernyataan “dia membawa banyak duit ke sekolah” mencatatkan skor min kedua tertinggi iaitu 3.56 dan sisihan piawai 1.21 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 3.76 dengan nilai sisihan piawai 1.17.

Pernyataan “disayangi oleh guru” mencatatkan skor min ketiga tertinggi iaitu 3.54 dan sisihan piawai 1.07. Nilai skor min untuk responden perempuan menunjukkan 3.66 dan nilai sisihan piawai 1.01. Ini menunjukkan untuk item soalan ini, nilai min responden perempuan lebih tinggi berbanding responden lelaki. Pernyataan “dia seorang yang pendiam” mencatatkan skor min keempat tertinggi iaitu 3.15 dan sisihan piawai 1.26 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 3.57 dengan nilai sisihan piawai 1.35. Skor min ini menunjukkan responden perempuan lebih tinggi berbanding responden lelaki.

Pernyataan “dia pelajar yang pandai” mencatatkan skor min kelima tertinggi iaitu 3.24 dan sisihan piawai 1.15 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 3.53 dengan nilai sisihan piawai 1.26. Skor min ini menunjukkan responden perempuan lebih tinggi berbanding responden lelaki. Pernyataan “keluarga yang kaya” mencatatkan skor min antara yang tertinggi iaitu 3.28 dan sisihan piawai 1.04 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya ialah 3.46 dengan nilai sisihan piawai 1.17.

Manakala untuk ciri – ciri mangsa buli yang paling rendah nilai skor min nya ialah item soalan “dia tidak suka bersukan”. Bagi responden lelaki, nilai skor min ialah 2.84 dengan nilai sisihan piawai 1.01. Manakala untuk responden perempuan, nilai skor nya ialah 2.69 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.10. Pernyataan “dia mendapat tempat yang tercorot dalam peperiksaan” mencatatkan skor min kedua terendah pada tahap sederhana iaitu 2.77

dan sisihan piawai 0.98 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 2.74 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.17. Pernyataan “dia bercakap banyak dalam kelas” mencatatkan skor min ketiga terendah pada tahap sederhana iaitu 2.98 dan sisihan piawai 1.09 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 2.92 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.14.

Pernyataan “dia tidak mempunyai kawan dalam kelas” mencatatkan skor min keempat terendah pada tahap sederhana iaitu 3.00 dan sisihan piawai 1.16 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 2.93 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.20. Pernyataan “tubuhnya yang gemuk” mencatatkan skor min kelima terendah pada tahap sederhana iaitu 3.08 dan sisihan piawai 1.21 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 2.93 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.50. Pernyataan “dia memiliki wajah yang hodoh” mencatatkan skor min terendah pada tahap sederhana iaitu 3.05 dan sisihan piawai 1.21 bagi responden lelaki. Manakala untuk hasil daripada responden perempuan, skor min nya 3.03 iaitu dengan nilai sisihan piawai 1.03.

Jadual 4.6.1 Perbezaan Tingkah Laku Buli Mengikut Jantina

Jantina	Min	S.P	t	P
Lelaki	1.84	0.31		
Perempuan	1.87	0.35	-.518	0.01**

** p<.01

4.6 Perbezaan antara tingkah laku buli fizikal dan verbal di kalangan pelajar lelaki dan pelajar perempuan di sekolah

Berdasarkan jadual 4.6.1 didapati Ujian Levene tidak signifikan ($p > .05$). Keputusan ujian ini telah memenuhi andaian Kehomogenan Varians antara pelajar lelaki dan perempuan terhadap tingkah laku buli. Dapatan kajian menunjukkan Ujian - t adalah tidak signifikan iaitu ($t(118) = 518, p > .05$). Ini menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan antara tingkah laku buli fizikal dan verbal di kalangan pelajar lelaki dan perempuan. Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa tingkah laku buli antara pelajar lelaki dan perempuan adalah sama.

BAB V

PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

5.1 Pendahuluan

Bab ini membincangkan dan merumuskan dapatan kajian berdasarkan persoalan – persoalan kajian. Fokus perbincangan adalah berkaitan dengan jenis tingkah laku buli dan kekerapan tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah , punca kejadian buli dan ciri-ciri mangsa buli. Hasil daripada perbincangan dan rumusan ini, penyelidik membuat beberapa cadangan yang difikirkan sesuai dan munasabah serta boleh dilaksanakan oleh penyelidik lain yang berminat untuk membuat kajian berkenaan tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah.

5.2 Jenis tingkah laku buli yang kerap terjadi di kalangan pelajar

Jenis tingkah laku buli yang paling kerap terjadi di kalangan pelajar sekolah Menengah Daerah Semporna ialah jenis tingkah laku buli verbal. Tingkah laku buli verbal mencatatkan skor min tertinggi iaitu tahap sisihan piawai untuk responden perempuan 90.5 dan 85.9 untuk responden lelaki. Skor min ini seterusnya di pelopori jenis tingkah laku buli fizikal dengan mencatat skor min 76.2 untuk perempuan dan 77.2 untuk responden lelaki. Perbezaan skor min antara dua jenis tingkah laku buli verbal dan fizikal adalah

kecil. Ini bermakna kekerapan dua jenis tingkah laku buli verbal dan fizikal yang terjadi di kalangan pelajar sekolah menengah adalah agak sama.

Dapatan kajian ini adalah selari dengan dapatan kajian Abdul Latif (2005) yang melaporkan jenis tingkah laku buli verbal adalah jenis perlakuan buli yang paling kerap berlaku di kalangan pelajar sekolah di daerah Batu Pahat Johor. Dapatan kajian ini juga bertentangan dengan kajian Borg (1999) yang mendapati perlakuan buli fizikal adalah yang paling popular dan kerap terjadi di kalangan pelajar dan kajian oleh Hazler et al (2001) yang mendapati tingkah laku buli fizikal lebih ketara di kalangan pelajar sekolah berbanding tingkah laku buli verbal.

Kajian ini juga mendapati pelajar sekolah menengah lebih kerap terlibat dalam tingkah laku buli fizikal (min = 1.89 dan sisihan piawai 0.56) , verbal (min = 1.81 dan sisihan piawai 0.51) Dapatan ini disokong oleh kajian Olweus (1994) yang mendapati perlakuan buli kerap berlaku di kalangan pelajar yang lebih muda usia mereka. Kajian oleh Zindi (1994) yang mendapati gangguan verbal merupakan bentuk perlakuan buli yang paling biasa di kalangan pelajar lelaki dan perempuan.

Dapatan ini adalah tidak selari dengan kajian Olweus (1993b) yang mendapati tingkah laku buli di kalangan pelajar lelaki lebih kerap berlaku berbanding pelajar perempuan dan juga kajian oleh Hoover, Oliver dan Thomson (1993) yang mendapati perlakuan buli lebih cenderung berlaku di kalangan pelajar lelaki berbanding pelajar perempuan. Jenis tingkahlaku buli fizikal yang kerap berlaku di kalangan pelajar ialah jenis bermain sesuatu permainan dengan saya. Nilai untuk tingkahlaku ini ialah 77.2 % untuk responden lelaki

dan 73.0% untuk responden perempuan. Dapatan kajian ini juga bertentangan dengan dapatan kajian oleh Borg (1999) yang mendapati perbuatan memukul pelajar lain adalah tingkah laku buli fizikal yang paling kerap dilaporkan oleh pelajar sekolah. Sedangkan kajian ini mendapati perbuatan menolak pelajar lain (min = 2.04 dan sisihan piawai 0.876) adalah tingkah laku buli fizikal yang ketiga kerap dilaporkan di kalangan pelajar sekolah menengah dan rendah di empat buah sekolah bagi daerah yang dikaji.

Tingkah laku atau perbuatan memanggil nama pelajar lain dengan nama yang mereka tidak suka seramai 70 orang responden iaitu 58.3 % juga bersetuju menyatakan merupakan tingkah laku buli verbal yang paling banyak dilaporkan oleh pelajar sekolah menengah Daerah Semporna. Dapatan kajian ini adalah selari dengan dapatan kajian Abdul Latif (2005) berkaitan perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah di daerah Batu Pahat, Johor yang melaporkan panggilan nama merupakan perlakuan buli verbal yang paling kerap terjadi di kalangan pelajar tersebut. Dapatan kajian ini adalah selari dengan dapatan kajian oleh Smith dan Sharp (1994) yang melaporkan panggilan nama merupakan perlakuan buli verbal yang paling kerap terjadi di kalangan pelajar sekolah di United Kingdom. Selain itu juga, dapatan kajian ini selari dengan dapatan kajian Dawkins (1995) yang mendapati perbuatan mencemuh dan panggilan nama paling popular dilaporkan oleh pelajar sekolah di Australia.

5.3 Punca-punca tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah

Dapatan kajian ini berkenaan punca tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah menunjukkan punca utama kejadian buli ini adalah “ untuk menunjukkan

dirinya kuat ”(skor min = 3.68 dan sisihan piawai 1.42) untuk jantina lelaki, manakala untuk responden perempuan ialah 4.11 dan nilai sisihan piawai 1.33. Faktor sekolah (skor min = 2.91 dan sisihan piawai 0.69) dan faktor keluarga (skor min = 2.75 dan sisihan piawai 0.70). Dapatan kajian ini disokong oleh kajian Espelage et al (2000) dan kajian Verlinden, Herson dan Thomas (2000) yang mendapati faktor-faktor pencampuran individu, sosial dan persekitaran berinteraksi untuk menentukan etiologi perlakuan buli.

Selain itu, membalas dendam (min = 3.61 dan sisihan piawai 1.37) merupakan punca tingkah laku buli yang utama di kalangan pelajar sekolah menengah yang dikaji. Dapatan ini selari dengan dapatan kajian Verlinden, Herson dan Thomas (2000) yang menunjukkan bahawa pembuli membuli dengan tujuan untuk membalas dendam. Selain daripada membalas dendam kajian ini juga mendapati keinginan untuk menunjukkan kekuatan diri (min = 3.41 dan sisihan piawai 1.44), mempunyai fizikal badan yang lebih besar (min = 3.68 dan sisihan piawai 1.42), untuk lelaki, 4.11 dan sisihan piawai 1.33 bagi responden perempuan.

Untuk item soalan ”mendapatkan wang (min = 3.80 dan sisihan piawai 1.33) dan mencari keseronokkan (min = 3.65 dan sisihan piawai 1.37) dan untuk membalas dendam nilai tertinggi ialah responden perempuan iaitu 3.76 dengan nilai sisihan piawai 1.24 juga merupakan punca-punca tingkah laku buli di kalangan pelajar sekolah menengah Daerah Semporna. Dapatan ini disokong oleh dapatan kajian oleh Salmivalli et al (1996) yang menyatakan tingkah laku buli berpunca daripada keinginan untuk menunjukkan kekuatan, mencari keseronokkan dan memperoleh kuasa, populariti dan status di kalangan rakan sebaya.

5.4 Ciri-ciri mangsa buli

Kajian ini mendapati mangsa buli ialah pelajar yang bertubuh kecil (min = 3.91 dan sisihan piawai 1.22) untuk responden lelaki (min = 3.53 dan sisihan piawai 1.13 untuk perempuan) berbanding dengan pembuli, membawa banyak duit ke sekolah (min = 3.56 dan sisihan piawai 1.21) dan untuk perempuan ,(min = 3.76 dan nilai sisihan piawai 1.17) , dan pernyataan seorang yang tidak suka bersukan (min = 3.31 dan sisihan piawai 1.45).

Dapatan ini disokong oleh kajian Demaray et al (2003) yang mendapati mangsa buli mempunyai fizikal yang lemah, lebih kecil dan lebih muda berbanding dengan pembuli. Dapatan kajian ini juga selari dengan kajian Nesbitt (1999) yang merumuskan pelajar yang mempunyai ciri-ciri personaliti yang lemah seperti pemalu, pasif dan tidak bermaya berpotensi untuk menjadi mangsa buli. Juga disokong oleh dapatan kajian Nansel et al (2001) iaitu kanak-kanak yang sering menjadi mangsa buli lazimnya akan menonjolkan ciri-ciri tingkah laku dalaman seperti bersikap pasif, sensitif, pendiam, lemah dan tidak akan bertindak balas sekiranya diserang atau diganggu.

Kajian ini juga mendapati mangsa buli ialah seorang yang sombong (min = 3.14 dan sisihan piawai 1.33) dan membawa duit yang banyak ke sekolah (min = 3.17 dan sisihan piawai 1.28). Dapatan ini selari dengan kajian Olweus (1993) dan Matusova (1997) yang mendapati kelakuan mangsa buli secara langsung akan mengumpun atau menarik perhatian pembuli untuk membuli mereka. Kajian ini juga mendapati mangsa buli merupakan seorang pelajar yang disayangi oleh guru untuk responden lelaki ialah 1.07 dan sisihan piawai untuk responden perempuan ialah 1.01. Dapatan ini adalah disokong oleh dapatan kajian

Seppa (1996) yang mendapati mangsa buli merupakan seorang yang mempunyai sikap suka menyendiri dan tidak mempunyai rakan untuk melindungi atau berkongsi masalah.

5.5 Rumusan

Berdasarkan dapatan kajian yang diperolehi, dapatlah dirumuskan bahawa jenis tingkah laku buli yang kerap berlaku di kalangan pelajar sekolah menengah ialah jenis tingkah laku buli verbal. Tingkah laku buli fizikal turut menyumbang kepada kejadian buli tetapi kurang kerap terjadi di kalangan pelajar sekolah menengah berbanding tingkah laku buli verbal. Tingkah laku mengusik, mengambil barang kepunyaan orang lain, menolak dan menarik baju adalah tingkah laku fizikal yang kerap dilaporkan oleh pelajar sekolah menengah. Panggilan nama dengan nama atau gelaran yang tidak disukai oleh pelajar lain merupakan tingkah laku buli verbal yang paling kerap dilaporkan oleh pelajar sekolah menengah. Dapatan kajian juga mendapati bahawa tidak terdapat perbezaan antara jenis tingkah laku buli di kalangan pelajar lelaki dan perempuan di sekolah menengah.

Punca kejadian buli yang paling dominan berdasarkan kepada persepsi pelajar ialah faktor individu iaitu bertujuan untuk membalas dendam, untuk menunjukkan dirinya seorang yang gagah dan kuat, bertujuan memperoleh wang dan mencari keseronokan. Tindakan guru yang selalu memarahi pelajar juga merupakan satu punca bagi kejadian buli di kalangan pelajar sekolah menengah. Faktor sekolah dan keluarga bukanlah satu punca yang dominan bagi kejadian buli.

Kajian ini mendapati ciri-ciri mangsa buli ialah seorang yang mempunyai fizikal yang lemah, tubuh badan yang kecil, tidak suka bersukan, tidak mempunyai kawan, pendiam, seorang yang disayangi oleh guru dan keluarga serta mempunyai usia yang lebih muda daripada pembuli. Dapatan kajian ini menunjukkan secara keseluruhan tahap perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah berada pada tahap rendah. Tahap perlakuan buli ini diukur berdasarkan kekerapan persepsi pelajar lelaki dan perempuan yang di jadikan sampel kajian ini. Kajian ini juga mendapati tidak ada perbezaan antara kadar tingkah laku buli sekolah dengan peringkat persekolahan, lokasi sekolah dan jantina.

5.6 Cadangan Penambahbaikan

Berdasarkan dapatan kajian, perbincangan serta rumusan daripada kajian yang dijalankan, penyelidik ingin mengemukakan beberapa cadangan yang boleh dipertimbangkan oleh pihak Kementerian Pelajaran, JPN, PPD, pengetua, guru-guru dan ibu bapa khususnya di Daerah Semporna serta juga di seluruh Negara.

Walaupun dapatan kajian ini menunjukkan bahawa tahap perlakuan buli di sekolah menengah secara keseluruhannya adalah pada tahap rendah. Pihak Kementerian Pelajaran Malaysia, JPN, PPD, pengetua, guru-guru dan ibu bapa tidak boleh memandang ringan masalah atau gejala buli di kalangan pelajar sekolah. Tindakan dan program yang berterusan mencegah aktiviti buli di sekolah perlulah dilipat gandakan serta dinilai keberkesanannya. Pihak sekolah bolehlah menggunakan nilai min perlakuan buli di sekolah sebagai satu cara menilai keberkesanan program pencegahan buli di sekolah. Nilai min perlakuan buli sekolah boleh digunakan sebagai penanda aras bagi menentukan tahap

perlakuan buli di sesebuah sekolah. Pihak Kementerian Pelajaran bolehlah melaksanakan polisi anti buli di semua sekolah menengah di seluruh negara.

Sesetengah negeri yang terdapat di Amerika Syarikat mengamalkan polisi yang di sebut sebagai antibuli. Negeri – negeri seperti Colorad, New Hampshire dan Wes Virginia telah meluluskan undng – undang untuk menjadikan polisi anti buli ini mandatori. Negeri Massachensetts pula memperuntukkan satu juta dolar kepada sekolah yang melaksanakan polisi tersebut. Manakala di England, kerajaan negeri berkenaan memastikan setiap sekolah melaksanakan polisi antibuli apabila Menteri Pendidikan nya melancarkan Piagam Antibuli pada tahun 2003. Ianya bertujuan untuk semua sekolah menyelesaikan masalah buli secara serius dan penuh rasa tanggungjawab.

Kajian ini juga mendapati kejadian buli berlaku di semua peringkat persekolahan sekolah menengah baik di kawasan dalam daerah atau pun di luar kawasan daerah. Oleh itu semua program yang di laksanakan bagi mencegah dan menangani masalah buli perlulah melibatkan semua peringkat iaitu semua sekolah di seluruh negara menengah, rendah bandar dan luar bandar. Selain itu ianya juga perlu melibatkan semua peringkat golongan seperti pihak pentadbir PPD, pengetua , guru, ibubapa dan yang penting sekali ialah pelajar. Pihak Kementerian Pelajaran perlu membuat pemantauan lebih kerap di semua sekolah-sekolah menengah dan rendah, di bandar dan luar bandar terhadap perlaksanaan program pencegahan buli dan juga perlaksanaan polisi anti buli.

Pihak sekolah perlulah mendapatkan maklumat tentang kes buli yang berlaku di sekolah masing-masing, sama ada dalam bentuk psikologi atau fizikal. Ini boleh dilakukan dengan

meminta para pelajar mengisi borang soal selidik berkaitan dengan buli. Selain itu, pelajar juga boleh menulis kes-kes buli yang telah mereka alami. Untuk mendapatkan respons tertinggi tentang perkara ini, identiti pelajar perlulah dirahsiakan. Pihak sekolah perlu mempunyai peraturan yang jelas berkaitan dengan buli. Ini bukan sahaja dilakukan dengan menampal poster antibuli di sekolah, tetapi juga mengedarkan risalah antibuli kepada setiap pelajar untuk dibaca bersama dengan ibu bapa. Maklumat yang terkandung dalam risalah ini merangkumi konsep buli, petua mudah untuk menangani insiden buli, siapa yang boleh dihubungi apabila berlaku kes buli, contohnya talian *hotline* buli 1-800-884774.

Tindakan disiplin, merotan, dan buang sekolah adalah hukuman sewajarnya kepada pembuli. Penggunaan kamera litar tertutup(CCTV) di sekolah-sekolah secara tidak langsung dapat mengekang kejadian gengster. Perlu wujudkan satu jawatankuasa penyelarasan antibuli peringkat sekolah. Antara ahli yang terlibat terdiri daripada pengetua sekolah, guru kaunseling, guru disiplin, wakil ibu bapa, dan wakil pelajar. Mereka berperanan mengurus program antibuli dan menilai keberkesanannya. Perbincangan tentang buli hendaklah dimasukkan dalam agenda mesyuarat Persatuan Ibu Bapa dan Guru(PIBG) sekolah.

Walaupun tahap perlakuan buli sekolah berada pada tahap yang rendah, pihak Kementerian Pelajaran diharap dapat merangka dan mewujudkan model program anti buli yang khusus bagi mencegah dan menangani masalah perlakuan buli di sekolah-sekolah. Model ini kemudiannya dapat dijadikan rujukan dan panduan kepada setiap sekolah di seluruh negara dan dapat dijadikan sebagai asas kepada pembentukan program anti perlakuan buli yang disalurkan melalui kurikulum sekolah. Model ini juga diharapkan dapat dijadikan sebagai

garis panduan umum kepada semua sekolah tentang perlakuan buli serta bagaimana pihak sekolah dapat menangani masalah tersebut di sekolah.

Dapatan kajian juga mendapati bahawa jenis tingkah laku buli verbal dan fizikal merupakan perlakuan buli yang lebih kerap berlaku di kalangan pelajar sekolah menengah. Oleh itu, peranan pihak guru juga dirasakan penting selain penglibatan ibu bapa untuk mengenal pasti punca sebenar berlakunya aktiviti buli secara fizikal dan verbal. Pemantauan boleh dilakukan oleh guru di dalam kelas serta mengawasi pergaulan atau aktiviti – aktiviti pelajar serta bagaimana mereka berkomunikasi. Di samping itu, dicadangkan supaya Kementerian Pelajaran merangka serta membentuk program latihan kepada guru-guru tentang bagaimana untuk mengenal pasti dan menangani masalah perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah. Ini dapat membantu pihak guru mengenal pasti tanda-tanda awal masalah perlakuan buli seterusnya dapat bertindak atas arahan pihak sekolah untuk mencegah dan membantu pelajar yang mengalami masalah perlakuan buli.

Kajian ini juga mendapati wujud hubungan yang positif walaupun sangat lemah antara punca buli dan tahap perlakuan buli. Ini bermakna jika punca buli tinggi maka perlakuan buli juga tinggi. Oleh itu pihak pentadbir sekolah, guru dan ibu bapa perlu mengenal pasti punca-punca buli terlebih dahulu, kemudian rancangan pencegahan perlu dibuat berdasarkan kepada punca-punca tersebut. Bagi menghapuskan aktiviti buli di kalangan pelajar, maka punca – punca buli perlu dihapuskan atau diminimalkan. Oleh itu, dicadangkan supaya pihak terlibat terutama pihak sekolah dan guru mengadakan lebih banyak aktiviti yang berbentuk motivasi untuk meningkatkan keyakinan dalam diri para pelajar. Pihak guru juga boleh memberikan ganjaran seperti pujian apabila seseorang

pelajar melakukan sesuatu perkara dengan baik. Pelajar yang mempunyai keyakinan dan motivasi yang tinggi lebih cenderung untuk melakukan perkara yang berfaedah dan tidak terlibat dalam aktiviti-aktiviti salah laku seperti buli. Dapatan kajian yang menunjukkan pelajar yang disayangi oleh guru dan yang bertubuh kecil sememangnya ramai yang menjadi mangsa buli. Persoalan ini ialah mengapa golongan pelajar seperti ini menjadi sasaran pembuli? Oleh itu penyelidik ingin mencadangkan kepada guru-guru supaya memikirkan serta membuat kajian tentang perkara ini.

Guru-guru juga perlu memberi layanan yang sama dan adil pada semua murid yang diajarnya. Tindakan guru yang memperlihatkan ciri-ciri ketidakadilan dari segi hubungan dengan pelajar akan menyebabkan ada pelajar yang iri hati. Mungkin keadaan ini akan menyebabkan pelajar tersebut membuli pelajar yang disayangi guru bagi membantah tindakan guru tersebut

Sebagai seorang guru yang komited, di dalam kelas, beliau perlu mewujudkan satu peraturan kelas berkaitan dengan toleransi sifar tentang buli. Peraturan tersebut mestilah menyenaraikan semua tingkah laku yang disifatkan sebagai tingkah laku buli (psikologi dan fizikal), dan hukuman yang akan diterima jika ditangkap atau dilaporkan melakukannya. Ia tidak susah, setiap pelajar hendaklah diberikan senarai peraturan berkenaan tingkah laku buli dan hendaklah menandatangani dokumen tersebut dan satu salinan disimpan dalam fail pelajar. Sebelum itu, pihak ibu bapa juga turut menandatangani peraturan berkenaan. Ini merupakan tingkah laku antara pelajar dan ibu bapa atau penjaga dengan sekolah.

Selain itu, guru-guru juga hendaklah membincangkan tentang isu buli dari semasa ke Selain itu, guru kaunseling juga bolehlah mengadakan sesi yang memainkan peranan terhadap tingkah laku empati (daya menyelami dan memahami perasaan dan emosi orang lain) atau tidak agresif dengan pembuli. Latihan pemulihan pula perlu diadakan dengan mangsa.

5.7 Cadangan Kajian Akan Datang

Dapatan kajian ini mengesahkan dapatan kajian terdahulu dan beberapa andaian awal tentang perlakuan buli di sekolah menengah. Walaubagaimanapun terdapat dapatan yang memerlukan kajian lanjutan untuk meningkatkan lagi kesahannya dan mencari faktor-faktor lain yang mempengaruhinya. Antara kajian lanjutan yang dirasakan perlu dilakukan adalah seperti berikut :

Kajian yang telah dijalankan oleh penyelidik ini ialah meneliti tahap perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menggunakan indeks perlakuan buli sekolah. Responden yang digunakan oleh penyelidik dalam kajian ini ialah 120 orang pelajar sahaja dan melibatkan empat buah sekolah dari satu daerah kecil. Adalah sangat bermakna sekiranya kajian lanjutan dapat dilakukan dengan menggunakan saiz sampel yang lebih besar dan melibatkan semua daerah di negeri Sabah, Malaysia.

Kajian yang dijalankan hanyalah berdasarkan laporan sendiri pelajar sahaja. Oleh itu, kajian akan datang dicadangkan bolehlah melibatkan juga perolehan maklumat berdasarkan laporan kauselor sekolah, guru kelas, guru mata pelajaran dan juga ibu bapa.

Kajian yang dijalankan ini adalah dilakukan di Sekolah Menengah Daerah Semporna sahaja. Oleh itu dicadangkan kajian lanjutan perlu dijalankan di sekolah menengah dan sekolah rendah di daerah – daerah lain bagi mengesahkan dapatan kajian.

Sesuatu kajian akan lebih sempurna jika menggunakan pelbagai tahap dan kaedah kajian. Justeru itu, adalah lebih bermakna sekiranya kajian lanjutan dapat menggabungkan kaedah kualitatif bagi mendapatkan maklumat yang lebih mendalam tentang perlakuan buli di kalangan pelajar sekolah menengah yang mana tidak dapat dicakupi dalam kajian terdahulu.

5.8 Kesimpulan

Kajian ini adalah bertujuan meneliti perlakuan buli di sekolah menengah di empat buah sekolah di Daerah Semporna iaitu SMK Datuk Panglima Abdullah, SMK Bugaya II, SMK Kabogan dan SMK Bum – Bum. Secara keseluruhan kajian ini mendapati wujud perlakuan buli di kalangan pelajar dengan peringkat persekolahan, lokasi sekolah dan jantina. Walaubagaimanapun, kadar tahap perlakuan buli ini adalah rendah berdasarkan nilai min kajian tingkah laku buli responden kajian.

RUJUKAN

- Abdul Latif Ahmad (2005). *Persepsi guru dan pelajar terhadap perlakuan buli kalangan pelajar sekolah menengah daerah batu pahat*. Tesis Ijazah Sarjana Psikologi Pendidikan: Universiti Teknologi Malaysia.
- Arora, C.M.J. & Thompson, D.A. (1987). *Defining bullying for a secondary school*. *Educational and Child Psychology*, 4(3)(4), 110-120.
- Arora, T. (1999). *Levels of bullying measured by british schools using the 'life in school' checklist : a case for benchmarking?* *Pastoral Care In Education*, 17, 17-22.
- Atlas, R. S., dan Pepler, D. J. (1998). "Observations of bullying in the classroom." *The Journal of Educational Research*, 92, 86-99.
- Baker, T.L. (1994), *Doing social research* (2nd Edn.), New York: McGraw-Hill Inc.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: a social learning analysis*. New Jersey, Prentice- Hall.
- Banks, Ron. (2000). *Bullying in schools*. *Eric Review*, 7(1), 12-14.
- Batsche, G.M. dan Knoff, H.M. (1994). *Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools*. *School Psychology Review*, 23, 165-174.
- Beale, A. V. & Scott, P.C (2001). "Bullybusters:" Using drama to empower students to take a stand against bullying. *Professional School Counseling*, 4(4), 300- 308.
- Beane, A. L. (1999). *The bully free classroom*, Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing Co.
- Berthold K. dan Hoover J. (2000). *Correlates of bullying and victimization among intermediate students in the midwestern USA*. *School Psychology International*, 21, no. 1, 65-78.
- Bjorkqvist, K., Lagerspetz, K. M dan Kaukianinen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 18. 117-127.
- Boulton, M. J. dan Underwood, K. (1992). Bully victim problems among middle school children. *British Journal of Educational Psychology*, 62, 73-87.

- Boulton M.J., Trueman M. dan Flemington I. (2002). Associations Secondary School Pupils' Definitions of Bullying, Attitudes towards Bullying, and Tendencies to Engage in Bullying: age and sex differences. *Educational Studies*, December, 28, 4, 353-370(18) .
- Borg, M. G. (1998). The emotional reactions of school bullies and their victims. *Educational Psychology*, 18, 433-444.
- Borg, M. G. (1999). The Extent and Nature of Bullying Among Primary and Secondary, *Educational Psychology*, 41, 137-153.
- Cairns, R. B., Cairns, B. D., Neckerman, H. J., Gest, S., dan Gariepy, J. L. (1988). "Peer Networks and Aggressive Behavior: Social Support or Social Rejection?" *Developmental Psychology*, 24, 815-823.
- Camodeca M., Goossens F.A., Terwogt M.M. dan Schuengel C. (2002). Bullying and Victimization Among School-age Children: Stability and Links to Proactive and Reactive Aggression. *Social Development*, August, 11, 3, 332-345(14) .
- Charach, A., Pepler, D. J., dan Ziegler, S. (1995). "Bullying at School: A Canadian Perspective." *Education Canada*, 35, 12-18.
- Collins, K. Gerry, M., Gary, A. (2004). Bullying in School: A Northern Ireland Study. *Educational Research*, Vol 48 (1), 55- 69.
- Connel, A. dan Farrington, D. P. (1996). Bullying Among Incarcerated Young Offenders: Developing an interview schedule and some preliminary results. *Journal of Adolescence*, 19, 75-93.
- Connor, D. F. (2002). *Aggression and Antisocial Behavior in Children and Adolescents*. New York, The Guilford Press.
- Corsaro, W.A. dan Eder, D. (1993). Children's peer cultures. *Annual Review of Sociology*, 16, 197-220.
- Craig, W. M., dan Pepler, D. J. (1999). "Children Who Bully—Will They Just Grow Out of It?" *Orbit*, 29, 16-19.
- Crick, N., Bigbee, M.A. dan Howes, C. (1996) Gender differences in children's normative beliefs about aggression: How do I hurt thee? Let me count the ways. *Child Development*, 67:1003-1014
- Crozier W.R. dan Skliopidou E. (2002). Adult Recollections of Name-calling at School. *Educational Psychology*. January, 22, 1, 13-124(12).

- Crick NR dan Bigbee MA. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: a multi-informant approach. *J Counseling Clin Psychol.*;66;337-347.
- Crick, N., Bigbee, M.A. dan Howes, C. (1996) Gender differences in children's normative beliefs about aggression: How do I hurt thee? Let me count the ways. *Child Development*, 67:1003-1014.
- Crick, N.R. (1997). Engagement in gender normative versus nonnormative forms of aggression: Links to social psychological adjustment. *Developmental Psychology*, 33, 610-617.
- Dake, J. A. et. al. (2003). The Nature and Extent of Bullying at School. *Journal of School Health*, Vol. 73 (5), 173-180.
- Dawkins J. (1995). Bullying in schools: doctors' responsibilities. *British Medical Journal*; 310:274-5.
- Dautenhahn, K. dan Woods, S. (2003). *Possible Connections between Bullying Behaviour, Empathy and Imitation*. University of Hertfordshire, U.K.
- Dawkins J. (1995). Bullying in schools: doctors' responsibilities. *British Medical Journal*; 310:274-5.
- Demaray, M. K. dan Malecki, C. K. (2003). Perceptions of the Frequency and Importance of Social Support by Students Classified as victims, Bullies, and Bully/Victims in an Urban Middle School. *School Psychology Review*, 32, 471-489.
- Dodge, K.A., Coie, J.D., Pettit, G.S. dan Price, J.M. (1990) Peer status and aggression in boys groups: Development and contextual analyses. *Child Development*, 61, 1289-1309.
- Edens, J.F. (1999). Aggressive children's self-systems and the quality of their relationships with significant others. *Aggression & Violent Behaviour*. 2, 151-177.
- Egan, S. K., dan Perry, D. G. (1998). "Does Low Self-Regard Invite Victimization?" *Developmental Psychology*, 34, 299-309.
- Eron, L. D., Huesmann, L. R., Dubow, E., Romanoff, R., dan Yarmel, P. W. (1987). "Aggression and Its Correlates over 22 Years." In D. H. Crowell, I. M. Evans, and C. R. O'Donnell (Eds.), *Childhood Aggression and Violence* (pp. 249-262). New York: Plenum Publishing Corporation.
- Eslea M. dan Mukhtar K. (2000). Bullying and racism among Asian schoolchildren in Britain. *Educational Research*, July, 42, 2, 207-217(11)

- Elliot, M., (Ed.) (1991) *Bullying: A Practical Guide to Coping in Schools*. Harlow: Longman.
- Elsa, M., dan Smith, P. K. (1998). The long-term effectiveness of anti-bullying work in Primary schools. *Educational Researcher*, 40, 203-218.
- Espelage DL, Bosworth K dan Simon TR. (2000). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *J Counseling Develop*;78:326-333.
- Farrington, D.P. (1993). Understanding and preventing bullying. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice*, Chicago: University of Chicago, Vol. 17, pp. 381-458.
- Forero, R., McLellan, L., Rissel, C., dan Bauman, A. (1999). Bullying behaviour and Psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: cross sectional survey. *British Medical Journal*, 319(7206), 344-348.
- Fukaya, K. (1996). *Children in the World of Bullying*. Tokyo, Kaneko Shobo.
- Glassman, W. E. (1995). *Approaches to Psychology* 2nd Ed. Buckingham, Open University Press.
- Glover, D. Gerry, G., Michael, J. dan Netta, C., (2000). Bullying in 25 Secondary Schools: Incidence, Impact and Intervention. *Educational Research Vol. 42(2)*, 141-156.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam
- Guilford, J. P. (1956). *Fundamental Statistics in Psychology and Education*. McGraw- Hill
- Graham, S., dan Juvonen, J. (1998). "Self-Blame and Peer Victimization in Middle School: An Attributional Analysis." *Developmental Psychology*, 34, 587- 599.
- Grimm, C. G. (1993). *Statistical Application for the Behavioral Sciences*. New York, Wiley and Sons.
- Guerra, N.G., Tolan, P.H., dan Hammond, W.R. (1994). In L.D. Eron, J.H. Gentry, & P.Schlegel (Eds), *Reason to hope: A psychosocial perspective on violence & youth* (pp. 383-403). Washington, DC: American Psychological Association.
- Hawker, D. S. J., dan Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization And psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(4), 441-455.

- Haynie, D. L., Nansel, T. R., Eitel, P., Crump, A. D., Saylor, K., Yu, K., dan Simons-Morton, B. (2001). Bullies, victims, and bully/victims: Distinct groups of at-risk youth. *Journal of Early Adolescence*, 21(1), 29-49.
- Hazler, R.J., Hoover, J.H., dan Oliver, R. (1991). Student perceptions of victimization by bullies in school. *Journal of Humanistic Education and Development*, 29, 143-150.
- Hazler R. J., Miller D. L., Carney J. V. dan Green S. (2001). Adult recognition of school bullying situations. *Educational Research* ,June,43, 2,133-146(14)
- Heald, T. R. (1994). *Judgement in the case between R. H. Walker and Derbyshire County Council*. Nottingham, Country Coury Records
- Hirano, K. (1992) *Bullying and victimisation in Japanese classrooms*. Paper presented at the 5th European Conference.
- Hodges, E. V. E., Boivin, M., Vitaro, F., dan Bukowski, W. M. (1999). The Power of Friendship: Protection Against an Escalating Cycle of Peer Victimization. *Developmental Psychology*, 35, 94-101.
- Hodges, E. V. E., Malone, M. J. Jr., dan Perry, D. G. (1997). Individual Risk and Social Risk As Interacting Determinants of Victimization in the Peer Group. *Developmental Psychology*, 33, 1032-1039.
- Hoover, J., dan Hazler, R. J. (1991). Bullies and victims. *Elementary School Guidance and Counselling*, 25, 212-219.
- Hoover, J., Oliver, R.L., dan Hazler, R.J. (1992). Bullying: Perceptions of adolescent victims in the midwestern USA. *School Psychology International*, 13, 5-16.
- Hoover, J, Oliver, R. L., Thompson, (1993). Perceived victimization by school bullies:New research and future direction. *Journal of Humanistic Education and Development*, 32, 76-84
- Ireland, J.L. (2002). Do juveniles bully more than young offenders. *Journal of Adolescence*, v25, n2, p. 155-168(14).
- Jabatan Perangkaan Negara (1991). *Banci Penduduk dan Perumahan Malaysia*, Kuala Lumpur: Percetakan Negara Malaysia.
- Johnson JG, Cohen P, Smailes EM, Kasen S, dan Brook JS. (2002). Television viewingand aggressive behavior during adolescence and adulthood. *Science*,295:2468-
- Kamus Dewan (2002). Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kementerian Pendidikan (2005). *Perangkaan Pendidikan 2004*. Kuala Lumpur.

- Krejcie, R.V. dan Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research. *Educational and Psychological Measurements*, 30, 607-610.
- Laura dan Edward (2004), Assessment of Bullying: A Review of Methods and Instruments. *Journal of Counseling & Development*, Vol 82. 496-503.
- Lagerspetz, K.M., Bjorqvist, K. and Peltonen, T. (1988) Is indirect aggression more typical of females? Gender differences in aggressiveness in 11 and 12-year old children. *Aggressive Behavior*, 14: 403-414.
- Mahmood Nazar Mohamed (2001). Pengantar Psikologi. Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka
- Maksan Musa (1997). Psikologi Sosial. Kuala Lumpur, Utusan Publication dan Distributors.
- Marini, Z. A., Bombay, K., Hobin, C., Winn, D., & Dumyn, P. (2000). From peer victimization to peer mediation: A public health approach to the prevention and management of school bullying. *Brock Education*, 10, 1-29.
- Marini, Z. A., Spear, S., dan Bombay, K. (1999). Peer victimization in middle childhood: Characteristics, causes and consequences of school bullying. 32-47.
- Matusova, Silvia. (1997). Bullying and violence in the Slovakian school. In T. Ohsako(Ed.), *Violence at school: Global issues and interventions*. Lausanne: PressesCentrales.
- Mellor, A. (1991) Helping victims. In M. Elliot, (Ed.) *Bullying: A Practical Guide to Coping in Schools*. Harlow: Longman.
- Meson, E. J. dan Bramble, W. J. (1997). Research in Education and The Behavioral Sciences: Concepts and Methods. New York, Brown and Benchmark Publishers.
- Mohamad Najib Abdul Ghafar. (2003). *Reka bentuk tinjauan soal selidik pendidikan*. Skudai: Penerbit UTM
- Mohd Majid Konting. (1998). *Kaedah Penyelidikan Pendidikan*. Kuala Lumpur. DBP
- Morita, Y. (1996). *Bullying*. Tokyo, Kaneko Shobo.
- Mynard dan Joseph (2000). Development of the Multidimensional Peer- Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178

- Nansel TR, Overpeck M, Pilla RS, Ruan WJ, Simons-Morton B dan Scheidt P. (2001). *Bullying behaviors among US youth. JAMA.*;285:2094-2100.
- Nesbit, W.C. (1999). *Black eyes and bruised souls: A portrait of bullying.* St. John's, NF: Council for Exceptional Children/Memorial University.
- Nesdale, D., dan Flessler, D. (2001). Social identity and the development of children's group attitudes. *Child Development*,72(2), 506-517.
- Noran Fauziah Yaakub (2004). *Insiden Buli di Kalangan Pelajar Sekolah Menengah: Implikasi Kepada Pengurusan Sekolah.* Kertas Kerja Seminar Nasional Pengurusan dan Kepimpinan Pendidikan ke-11 di Universiti Malaya.
- O'Connell P, Pepler D dan Craig W. (1999). Peer involvement in bullying: insights and challenges for intervention. *J Adolescence.*;22:437-457.
- O'Moore, A.M. dan Hillery, B. (1989). Bullying in Dublin schools. *Irish Journal of Psychology*, 10(3), 426-441.
- Oliver, R., Hoover, J. H., dan Hazler, R. (1994). "The Perceived Roles of Bullying in Small-Town Midwestern Schools." *Journal of Counseling and Development*, 72, 416-420.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in School: Bullies and Whipping boy.* London, Willy and Son.
- Olweus, D. (1987). Schoolyard bullying – Grounds for intervention. *School Safety*, Fall,4-11.
- Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among schoolchildren: basic facts and effects of a school-based Intervention programme. in D. Pepler & K. Rubin, (Eds.) *The Development and Treatment of Childhood Aggression.*Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Olweus, D. (1993a). *Bullying in School. London, Willy and Son.: What we know and what we can do.* Oxford, Blackwell.
- Olweus, D. (1993b) Victimization by peers: Antecedents and long-term outcomes. In K.H. Rubin & J.B. Asendorpf (Eds), *Social Withdrawal, Inhibition and Shyness In Childhood.* Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Olweus D. (1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. *Child Psychology Psychiatry*;35:1171-90.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 12, 495-510.

- Owens L, Slee P, dan Shute R. (2001). Victimization among teenage girls: what can be done about indirect harassment. In: Juvonen J, Graham S, eds. *Peer Harassment in School: The Plight of the Vulnerable and Victimized*. New York, NY: Guilford Press;:215-241
- Pearce, J.B. dan Thompson, A.E. (1998). Practical approaches to reduce the impact of bullying. *Arch Dis Child*, 79, 528-531.
- Pepler, D.J. dan Craig, W.M. (1988). *Making a Difference in bullying*. Toronto: LaMarsh Centre for Research on Violence and Conflict Resolution, York University.
- Polit, D.F., Beck, C.T. dan Hungler, B.P. (2001), *Essentials of Nursing Research: Methods, Appraisal and Utilization*. 5th Ed., Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Portney L.G & Walkins M.R. (1993). *Foundations of clinical research: Applications to practice*. East Norwalk, Conn.: Appleton and Lang.
- Prieto, A.J. (1992). A method of translation of instruments to other languages. *Adult Education Quarterly*, 43, (1), 1-14.
- Randall, P. (1997). *Adult Bullying: Perpetrators and victims*. London: Routledge.
- Reid, K. (1989) Bullying and persistent school absenteeism. In D. Tattum & D. Lane (Eds) *Bullying In Schools*. Stoke on Trent, Trentham.
- Renfrew, J.W. (1997). *Aggression and its causes: A Biopsychosocial approach*. New York, Oxford University Press.
- Reynolds, C. R. dan Kamphaus, R. W. (2002). *The Clinician's Guide to The Behavior Assessment System for Children*, New York, The Guilford Press.
- Rigby, K. (2000). Bullying in school: guidelines for effective action. *Professional Reading Guide for Educational Administrators*, Vol. 21, 1,
- Rigby, K. (1994). School bullies. *Independent Teacher*, April, 8-9.
- Rigby, K. (1996) *Bullying in Schools and What To Do About It*. Melbourne, Australian Council for Educational Research.
- Rigby, K., Cox, I., dan Black, G. (1997). Cooperativeness and bully/victim problems among Australian schoolchildren. *The Journal of Social Psychology*, 137, 357-368.

- Rigby, K., Cox, I., dan Black, G. (1997). Cooperativeness and bully/victim problems among Australian schoolchildren. *The Journal of Social Psychology*, 137, 357-368.
- Rigby, K. dan Slee, P.T. (1991) Bullying among Australian school children: Reported behaviour and attitudes towards victims. *Journal of Social Psychology*, 131, 615-627.
- Roberts, M., (1988). Schoolyard menace. *Psychology Today*, February, 54-56.
- Roland, E. (1993). Bullying: A development tradition of research and management. ID. Tattum (ed.), *Understanding and managing bullying*. Oxford: Heinemann.
- Ross, D. M. (1996). *Childhood Bullying and Teasing: What School personnel other professional and parents can do*. Alexandria, American Counselling Association.
- Salmivalli, C. (1998). Intelligent, attractive, well-behaving, unhappy: The structure of adolescents' self-concept and its relations to their social behaviour. *Journal of Research on Adolescence*, 8, 333-354.
- Salmivalli, C. (2001). Peer-led intervention against bullying. Who considered it useful, who benefited? *Educational Research*, 43, 263-278.
- Salmivalli, C., Huttunen, A., dan Lagerspetz, K. M. J. (1997). Peer Networks and Bullying in Schools. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38, 305-312.
- Salmivalli C, et. al. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressiv Behavior*, NO. 22, 1-15.
- Seppa, N. (1996). Keeping schoolyards safe from bullies. *APA Monitor*, 27, 10. Retrieved May 17, 2000 from the World Wide Web:
<http://www.apa.org/monitor/oct96/>
- Sharp, S dan Smith, P. K. eds. (1994). *Tackling Bullying in Your School – A Practical Handbook for Teachers*. New York: Routledge.
- Skager, R. E. dan Weinberd, D. (1979). *Research Methods in Education: A Practical Guide*. New Jersey, Englewood Cliffs.
- Smith, G. (1997). The Safer Schools-Safer Cities Bullying Project. In D. Tattum & G.
- Herber (Eds.), *Bullying: Home, school, and community*. London: David Fulton Publisher, pp. 99-113.

- Smith, P.K. dan Thompson, D. (1991). *Practical Approaches to Bullying*. London: David Fulton.
- Smith, P. dan Sharp, S. (1994). The problem of school bullying. In P.K. Smith & S. Sharp (Eds.) *School Bullying Insights and Perspectives*. London:Routledge.
- Stanley, L., dan Arora, T. (1998). Social exclusion amongst adolescent girls: Their selfesteem and coping strategies. *Educational Psychology in Practice*, 14, 94-100.
- Stephenson, P. dan Smith, D. (1989). Bullying in the Junior school. In D.P. Tattum & D.P. Lane (Eds.), *Bullying in Schools* (pp. 45-57). Stoke-on-Kent: Trentham Books.
- Stets, J.E., dan Burke, P.J. (2000). Identity theory and social identity theory. *Social Psychology Quaterly*, 63(3), 224-237.
- Stevens V., Bourdeaudhuij I.D. dan Oost P.V. (2002). Relationship of the family environment to children's involvement in bully/victim problems at school. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(6), pp. 419-428.
- Swearer, S. M. (2002). *The Bully Survey-Youth Version*. Unpublished Manuscript, University of Nebraska-Lincoln.
- Swearer, S. M. dan Doll, B. (2001). Bullying in Schools: An Ecological Framework. *Journal of Emotional Abuse*, 2, 7-23.
- Tattum, D. (1988). Violence and aggression in schools. In D. Tattum and D. Lane. (eds). *Bullying in schools*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.
- Tattum, D dan Tattum, E (1992). *Social Education and Personal Development*, David Fulton, London.
- Thompson, D. dan Sharp, S. (1998). The dynamics of victimisation and rejection in school. *Improving schools: Establishing and integrating whole school behavior policies* (pp. 11-25). London: David Fulton.
- Thompson, D, Arora, T. dan Sharp, S. (2002). *Bullying Effective Strategies for Longterm Improvement*, London, Routledge
- Tremblay, R.E. dan Craig, W.M. (1995). Developmental crime prevention, *Crime Justice*, vol. 19, pp. 151-236.
- Tuckmen, B.W. (1978). *Conducting Educational Research* 3rd ed. New York, Harcourt Brace Jovanovich.

- Turner, J.C., Hogg, M.A., Oakes, P.J., Reicher, S.D., dan Wetherell, M.S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Twemlow, S. (2000). The Roots of Violence: Converging Psychoanalytic Explanatory Models for Power Struggles and Violence in Schools, *Psychoanalytic Quarterly*, 69 (4): 741-785.
- Twemlow, S., Fonagy, P., Sacco, F., Gies, M., Evans, R., dan Ewbank, R. (2001). Creating a peaceful school learning environment: A controlled study of an elementary school intervention to reduce violence. *American Journal of Psychiatry*, 158(5), 808-810.
- Verlinden S, Herson M dan Thomas J. (2000). Risk factors in school shootings. *Clinical Psychol Rev.* ;20:3-56.
- Webster, M. (1985). Webster's ninth new collegiate dictionary. Meriam - Webster Inc
- Whitney, I. dan Smith, P.K. (1993) A survey of the nature and extent of bullying in junior, middle and secondary schools. *Educational Research* 35, 3-25.
- Wiersma, W. (1995). *Research Methods in Educational: An Introduction*. 6th Ed. Boston, Allyn and Bacon
- Willes, E. dan Strasburger, V.C. (1998). Media violence. In: Hennes H, Calhoun AD, eds. Violence among children and adolescents. *Pediatr Clin North Am.*;45:319-
- Yoon, J.S dan Kerber, K. (2003). Bullying: Elementary Teachers' Attitudes and Intervention Strategies. *Research in Education No. 69*, 27-35.
- Zindi, F. (1994). Bullying at boarding school: a Zimbabwe study. *Research in Education*, 51, 23-32.